

МОЛОДА УКРАЇНА

ЦІНА 30 ЦЕНТІВ.

ЖУРНАЛ УКРАЇНСЬКОЇ ДЕМОКРАТИЧНОЇ МОЛОДІ

РІК ВИДАННЯ 8-й.

СІЧЕНЬ-ЛЮТИЙ — 1958

43-44 № 42

В ЦЬОМУ ЧИСЛІ ЧИТАЙТЕ :

А. Малишко: Пронеси мою душу...; Т. Коломієць: На лимані...; А. Галан: Дівчина з дитячою у-
смішкою; М. Рильський: Ой, червона калинонько...; Л. Білас: Криза нашого образу історії; І. Гон-
чаренко: Самовиховання української молоді; І. Багряний: Рідна мова; Перепілка в житті; Г. Черинь.
Молодим; А. Гекслі: Портрет; В. Ворскло: Любов; Принцес і королів...; С. Риндик: Четвертий вимір;
Ю. Март.: Умань; О. Генрі: Принцеса й пума; В. Васютинський: Польська молодь; І. Сільоне: Со-
рок років совєтської влади; С. Помачка: Любов до ближнього; А. Галан: "Вітаміни" (рецензія).
Мистецька хроніка, Наші вграти, Вісті з поневоленої України, Листування редакції, тощо.

MOLODA UKRAINA
A Ukrainian Monthly Magazine

Published by
the Central Committee of ODUM
191 Lippincott St., Toronto, Ont.,
Canada

PRESIDENT: E. Fedorenko
Педагог Колегія в складі:

Я. Білінський, П. Гурський, Ю. Мартинюк, Б. Олександрів (головний редактор), Є. Федоренко, Н. Тусюк.

Адміністратор В. Павлюк.

Передплата на пів року — \$1.75

Передплата на рік — 3 дол.

На два роки — 5 дол.

Ціна окремого числа — 30 центів

НАШІ ПРЕДСТАВНИЦТВА:

В Австралії:

Mr. S. Krywolar,
Box 1586 M,
G. P. O. Adelaide,
S. Australia.

В Англії:

Mr. A. Bondarenko,
78 Kensington Park Rd.,
London, W. II,
England.

В Аргентині:

"Porohy",
Casilla de Carreo 3184,
Buenos Aires,
Argentina.

У Франції:

Mr S. Lewiteki,
Rue M. Demenitroux,
Bat.—4, Ese.—F/97
Centre Petit Pre,
Creteil, Seine,
France.

Post conto:
Paris c/c-8.286—55

На обкладинці:
Зима в Україні.

"Фея гіркою мигдалю" Ів. Кочерги

(До постанови п'єси українським театром у Торонті)

У скарбниці української драматургії 20-го століття є цілий ряд високоякісних п'єс з різномірною тематикою, стилем і сюжетами, і одне з перших місць займає історично-побутова комедія Івана Кочерги "Фея гіркою мигдалю".

Написана в 1925 р., ця п'єса вперше з'явилася на сцені Державного Драматичного Театру ім. М. Заньковецької 13 лютого 1926 р. і після цього побачила сцени кращих українських театрів. Проте український характер п'єси звернув на себе увагу реперткомів, і коли період українізації минув, ця п'єса поступово була вилучена з репертуару. На зміну прийшли Микитенко й Корнійчук.

Іван Кочерга (1881-1952) — талановитий драматург нашої доби, створив неперевершені шедеври, як "Свічине весілля", "Ярослав Мудрий", "Алмазне жорно" та інші речі, що збагатили нашу драматургію з ділянки української історії.

Маючи свій власний творчий шлях, Кочерга не міг вкластися в рямці тієї штучної казенщини, що офіційно звалась "соціалістичним реалізмом", і за це був об'єктом постійних нападів з боку офіційних критиків. Навіть уже по смерті автора, видаючи тритомник його праць з 25 п'єсами (Держлітвидав, 1956 р.), критик К. Сторчак у передмові зазначає, що частина творчого доробку І. Кочерги не вкладається в норми естетики соціалістичного реалізму і що "письменник не став твердо на ґрунт соц. реалізму, щоб впевнено йти в ногу з передовим загоном радянських письменників". Не важко догадатися, чому, не зважаючи на нагороди, п'єси І. Кочерги не були в репертуарах театрів передвоєнних років.

"Фея гіркою мигдалю" — п'єса глибоко національна. Цікавість сюжету, кольорит персонажів, комедійна легкість — створюють майстерну комедію з історії побуту нашого народу. Те, що втілення народної мудрости, краси й доброти, в образі забутої в родині Дзюби дівчини Лесі, приборкує вельможного гультівісу графа Бжостовського, — було в свій час причиною

нападок на автора. Від нього вимагалось, щоб Леся вбила графа, а не закохалась сама в нього, щоб її забрали в неволю і т. д. Але І. Кочерга не пішов по утоптаній стежці, а творив як справжній майстер. І хто знає, чи серед безлічі історичних фактів, подій і ситуацій не був можливий і той факт, що його подає автор. Характерним є перероблення "Феї гіркою мигдалю" у виданні Держлітвидаву 1956 року. Оригінальний текст, виданий видавництвом "Рух" у Харкові в 1926 році, має такі вислови, як "московки чортові", "пеня московська", "український звичай, а не московський" і т. д. Всього цього немає в новій редакції, як немає і деяких сцен тощо. Торонтські актори в своїй праці користуються примірником з 1926 року. Це вперше на еміграції буде поставлено "Фею гіркою мигдалю" і познайомлено глядача з нашим українським майстром. Як зазначено у виданні його творів, "в свій час комедія "Фея гіркою мигдалю" мала великий успіх у глядачів і ставилася на сценах багатьох театрів України". Тож думаємо, що і на еміграції ця перлина нашої драматургії матиме успіх.

Прем'єра, чи вірніше на еміграції прапрем'єра цього твору має відбутися в неділю, 16 лютого ц. р., в залі УНО. Постав: Ростислав Василенко, художнє оформлення: проф. Іван Кубарський. Участь беруть 19 осіб, серед них артисти Тагаїви, що грали в цій комедії ще в 1926 році. Праця над п'єсою вимагає великих зусиль всього творчого складу, і ми сподіваємось, що українське громадянство Торонта не тільки належно оцінить цю працю, а й матиме нагоду побачити п'єсу, що принесе глядачеві повне задоволення.

Р. М.

Друкарям, уважним читачам та можливим об'єктивним рецензентам моє книжечки "У політичному тумані" шлю найкращі новорічні побажання.

Іван Слобожанин

Андрій Малишко

Тамара КОЛОМІЄЦЬ

Пронеси мою душу

Пронеси мою душу ясну
Крізь світання і тишу й порошу,
Так, як я через ночі без сну
Твій незраджений образ проношу.

Тож мені, тільки слово майне,
Що ім'я твоє враз нагадає,
Давній спогад обпалить мене,
Мов у лузі цвітіння безкрає.

Дні хороші і літа мої,
Що забули й спочинок і втому,
Все летять, як малі солов'ї,
Все від серця, до тебе, до дому.

Де походжено стільки стежок,
Де забути всього ми не всілі,
Де осінній білястий сніжок
Промітає стежки твої милі.

НА ЛИМАНИ ...

На лимані
У тумані
Паруси,
Мов по зливі,
Трави сиві
Од роси.

Мій коханий
За лиманом,
На біді.
Знов я броду —
Переходу
Не найду.

Їдьмо, хлопче —
Риболовче,
На той бік!..
В хлопця в зорі
Сміх прозорий
Раптом зник.

— Це до того,
До другого?
Й не проси..
Тануть, тануть
У тумані
Паруси.

Анатоль ГАЛАН

ДІВЧИНА З ДИТЯЧОЮ УСМІШКОЮ

Хто виховує хлопця — виховує одну людину,
хто виховує дівчину — виховує цілу майбутню
родину.

Мек Івер

З початком літа брезентовий верх автомашини ставав непотрібним, як тепла шапка, і ховався — до осені. Брезентові верхи давно віджили своє, вони не модні, але Василь придбав саме таке, не модне авто. Він любив вітер з усіх боків, а над головою блакитну широчінь, замість низької дахівки. Як тільки кінчалася праця й шлунок був задоволений сляким-таким власноручним обідом, Василь виривався з міста і мчав асфальтованою рівниною двадцять-тридцять миль, майже кожного дня міняючи напрям прогулянки.

Різнотонними мелодіями свистить у вухах вітер. Швидко перегортаються сторінки пейзажів. Наче цілий всесвіт лине назустріч.

Щоденний рух без мети — це найбільше задоволення Василя, це ліки проти самоти. Взагалі ж "самота" — чудне й смішне слово. Життя не безлюдний острів і не тюремна одиночна камера. Тільки приглянься, і в тому людському вирі побачиш цікавих сердечних істот, ще кращих за себе. Але вся біда у відстороненні, в поведінці равлика. Від малих літ Василь був замкненої вдачі, майже не

мав друзів, а дівчат унікав і навіть боявся. Чому? Бо дівчата були сміхотливі й легковажні, здебільша, егоїстичні, а Василь егоїзму не мав і крихітки.

Можливо, є люди, від народження приречені на самоту, і лише випадок усуває цю приреченість. Такий випадок трапився чотирнадцять років тому. Василь проїздив через сусіднє село велосипедом, пильнував, щоб не посковзнутися на вузькій доріжці в піщану колію, аж раптом, із-за рогу хати, винесло двох кудлаїв, і вони, в запалі перегонів, ударились об колесо та й збили їздця. Василь полетів сторч головою, поранив собі палець. Стояв, обтрушувався й тихенько лаяв кудлаїв, думаючи, чим би зав'язати руку. І ось рипнули двері хати. Юна дівчина в білій хустинці винесла пляшечку й бинт.

— Це, — сказала вона, — проти зараження. Болить?

Василь одразу забув про біль і прикипів очима до дівочого обличчя, до усмішки, яку те обличчя випромінювало. Усмішка була дитяча, одверта, радісна, без тіні прихованого кпину, хоч, очевидно, дівчина бачила крізь вікно Василеву "катастрофу".

— Я вам дуже вдячний. Може, ви лікарка?

— Ще ні, але буду нею. Ось закінчу десятилітку та й до Києва...

— А багато лишилось до закінчення?

— Небагато. Один рік. Він мине швидко.

Літо 1940 року. Тоді наче всі квіти пахли краще й усі зірки світили ясніше... Кожного вечора Василь поспішав за п'ять кілометрів, і вітер свистів йому у вуха, іноді підганяючи, іноді роблячи опір.

Ганнуса... Таке простеньке, розповсюджене ім'я, але воно найдорожче, найприємніше. Це ж те, про що мріялося й снилося в снах. Це вона — єдина і неповторна.

— Дай я поцілую твою усмішку, — казав Василь. — Моя кохана!

Батьки Ганнусі непокоїлись. Женихання у вісімнадцять і в шістнадцять років несвоєчасне, треба вчитись, а не женитись. Батько хотів був заявити прямо:

— Відчалюй, хлопче, дерево ще не виросло.

Але мама нагадала чоловікові, як вони прийшли до Загсу й там виявилось, що нареченій (мамі) бракує трьох місяців до шістнадцяти... Отже, вони три місяці почекали. До речі, Василь також учився в Києві, розлуки не вийде, та й хлопець же доброї душі й гарний, як картинка...

І ось настав 1941. Василя схопили на вулиці, вивезли в Німеччину. Ганнуса залишилася дома.

**

Скрізь по Божому світі розкидане покоління, з якого долею вкрадено юність. Це покоління із зав'язаним вузликом на серці, поділене пополам між далеким учорашнім і сьогоднішнім. Для чого вчорашнє? Та ж воно ніколи не повернеться, воно змерло, і не треба згадувати про нього.

Але Василь чекає на чудо. Ось він повісив напроти себе, в авті, оправлений у целюлоїд, портретик. Портретик гойдається, на ньому невмируща усмішка. Василеві здається, що ця усмішка його береже...

Одного разу, повертаючись до міста, Василь зауважив край дороги жінку з піднесеним догори пальцем. Василь завагався: взяти чи не взяти? Він чув багато розповідів про те, що подібні випадкові супутниці грабували, а то й убивали власників машин. Василь притишив їзду, майже спинився, і оглянув гострим, вивчаючим поглядом самотню постать. Край дороги стояла дівчина, мабуть, перемерзла, бо час від часу схоплювався різкий вітер. Скромне вбрання, через плече — велика торбинка, голову закутано хусткою.

"Та що вона мені зробить? — подумав Василь. — Я ж її скручу одною рукою". І він відчинив дверцята й покликав:

— Кам ін, міс!

Дівчина подякувала, зняла торбинку й кинула її на задне сидіння, а сама встигла біля Василя. Далі розв'язала хустку, глянула півоборотом на сусіда й посміхнулась.

Василь зацікавився. Ганнусина усмішка сяйнула, як промінь крізь хмару, примусила одчайдушно забитися серце. Та й риси обличчя були подібні майже до точності, тонкі, гармонійні, одуховлені найчистішою мрією...

Василь не міг відірвати очей від випадкової пасажирки, забув, що треба рушати в дорогу. А пасажирка зрозуміла Василя інакше.

— Не довіряєте мені? — спитала вона. — Ні, я не з таких, револьвера при собі не маю, хоч і обшукайте. Оце була в подруги, на фермі, прогавила автобус і вийшла на дорогу, у сподіванні, що хтось підвезе. Правда, тепер бояться брати незнайомих, але ви не бійтесь.

Що ж це таке? Навіть і голос Ганнусин. Василь не подумав, що його нареченій, якщо вона жива, тепер тридцять років, а ця має не більше двадцяти двох. І повний радості й прихованої надії, Василь вигукнув:

— Ганнуса!

Тонкі брови дівчини піднеслися вгору.

— Ганнусія? — повторила вона. — Що то є Ганнусія?

Василь відчепив від ланцюжка целюлоїдну рамку й простягнув дівчині.

— Хто це?

На усміхненому обличчі відбилися здивування й одночасно легкий переляк.

— Це я. Справді, де ви взяли моє фото?

Василь поволі рушив з місця й відповів:

— Це довга історія. Якщо цікавитесь, я вам її розповім, тільки не під час їзди. І зав'яжіть хустку, бо простудитесь.

Дівчина слухняно обкрутила голову м'яким шовком і тепер невідривно дивилась на "своє" фото. Так, це вона. Трохи молодша, ніж тепер, але автентичність поза сумнівом. Пригадується й ця сукенка з піднятим комірцем... Дивно, дуже дивно! Нікому фото не дарувалось, хіба було загублене й потрапило до кишені ось цьому гарному чоловікові з сумними очима.

— Де ви мешкаєте? — спитав Василь.

Дівчина назвала вулицю й число будинку.

За кілька хвилин авто під'їхало до невеликого котеджу, обсадженого навколо квітами. Василь чекав, що дівчина зійде й попрощається, та вона чомусь затримувалась.

— Ви вже дома, — нагадав Василь.

— Так. А може, ви зайдете до нас? Я вас познайомлю з мамою. І дозвольте показати їй цей портрет...

Василь уперше потрапив до житла інтелігентної американської родини. Звичайно, обстановку, стандартна: м'які меблі, телевізор, радіо. Але велика шафа з книжками порушувала стандарт, говорила про відмінність цієї родини від пересічних обивателівських родин, які майже вигнали книгу з життєвого вжитку.

— Енні! — вигукнула мама. — А я вже за тебе турбувалась. Ти мусіла бути на дві години раніше. Хто це з тобою?

— Це... мій рятівник. Познайомтесь. Підвіз мене аж під хату, не боячись, що я його пограбую...

— Ти прогавила автобус? Ну, Енні, як же можна відважуватись на такі вчинки? Добре, що натрапила на порядну людину, а коли б...

— Нічого, мамо. В світі все ж таки більше порядних людей, ніж непорядних.

"Енні... — думав тимчасом Василь. — Та це ж знову Ганнуса, в перекладі на нашу мову. Що ж це таке?"

Мати кудись вийшла. Дівчина запитала:

— Як вас можна називати? Як ваше ім'я?

— Моє ім'я трудно вам буде вимовити. Я чужинець. Але даруйте таку впертість, свого імени я на місцевий лад не зміню. Отже, називайте мене Василь.

— Василь? І нічого нема в цьому трудного. Василь, Василь, Василь. Так?

Дитяча усмішка, ніжна й трохи хитрувата цього разу, розтоплювала лід у Василевому серці, усувала властивий сумний настрій. Василь посміхнувся також.

— Цілком вірно. Навіть і м'яке закінчення, всупереч твердому, як каменюка, англomовному "л". Дякую, Ганнусю!

— Ганнусіу? Це ви мене так називаєте? Чому?

— Та ж ви Енн, по європейському Анна, а по нашому, тобто, по-українському, Ганнуся. Це пестливе ім'я, так, як Енні, Джорджі, Джані...

— Ах, ось воно що. І все ж таки я, як і ви, свого імени міняти не збираюсь. А тепер хвилинку зачекайте, я вам щось покажу...

Енні вийшла в другу кімнату й повернулася з альбомом. Сіла поруч Василя, перегорнула кілька сторінок і показала:

— Дивіться уважно, а потім признайтесь: коли й де знайшли ви моє фото і для чого почепили його в авті?

— Я його не знаходив, — похитав головою Василь. — Його мені подаровано.

— Подаровано?! Я нікому не дарувала свого фота.

— Хто ж каже, що ви дарували? Це була інша дівчина.

— Інша? Чекайте, я покличу маму.

Мама підтвердила також, що портрет своєї доньки вона впізнає серед сотень різних портретів, а покищо треба не сперечатись, а поїсти, бо ж і містер, і Енні, очевидно, зголодніли.

За вечерею Василь розповів про свої пригоди й трагедію. І чим він причетний до того, що буває на світі отака дивина, коли за тисячі миль, серед зовсім відмінних націй, існують двійники. Це належить до загадок природи. На підставі цього загадкового копіювання Василь скаже, що Енні, якої він досі не знав, або працює в шпиталі, або навчає дітей у школі. Може, неправда?

Енні широко відкрила очі й перезирнулася з матір'ю.

— Так, я вчителюю. Я вчилася спочатку на медичному, а потім... не могла бачити крові, мліла, і довелося змінити факультет. А як ви знали?

— З вашого обличчя, — відповів Василь. — На ньому написано...

Вечір був дуже приємний. Енні прекрасно грала на піаніно, розповідала про свою працю в школі, про спостереження дитячих характерів. Вона впевнена, що нема вроджених поганих рис. Ці риси набуваються під впливом злого оточення і, значною мірою, під впливом неперебірливо-легковажної програми телевізійних фільмів. Пора б міністерству освіти й виховання взяти під свій контроль усі те-

левізіонні передачі, очистити їх від беззмислового пригодництва й еротики.

— Ви будете до нас заходити іноді? — питала Енні Василя, проводжаючи його на веранду. І дивилася з теплим співчуттям, як колись Ганнуся.

Василь хотів стиснути з подякою вузьку дівочу руку, але замість того недоречно сказав:

— Не знаю. Може, у вас є свій бой-френд, і я буду зайвим...

У Енні зійшла з обличчя усмішка.

— Ось бачите, це неправдива уява кожного, хто потрапив сюди з чужини. Мовляв, кожна американська дівчина, починаючи з чотирнадцятилітнього віку, має бой-френда, а кожний хлопець з тих же років має свою герл. Це, звичайно трапляється, але не як правило. Це звихнення, з яким бореться наше суспільство. Ні, містер Василь, я не маю бой-френда. Я матиму колись чоловіка, батька моїх дітей, але мені треба багато від того мужчини, за якого я вийду заміж... Покиньмо про це говорити!

І відбулася з Василем дивна метаморфоза. Спливла, як з гуски вода, похмурість, життя опромінилося внутрішнім сяйвом, набрало вартости й значення.

"Таж ти кохавш минуле, — підшептував Василеві скептичний голос. — Трапилось так, що ти зустрів копію свого уподобання, але копія не є оригіналом"...

"Знаю, знаю, — відповідав собі Василь. — Усе це я прекрасно усвідомлюю. І в той же час я надзвичайно вдячний "копії", інакше мертвотність мого існування зробила б з мене тупу, гуможувальну істоту, якій недоступні радість і гіркота переживань".

Тепер Василь майже ніколи не їздив сам на прогулянки. Біля нього, розважаючи розповіддю, сиділа чорноока Енні, яка попередньо домовилася:

— Ви, Василю, нічого не говоріть. Шофер мусть бути уважним. Ваше слово прийде пізніше, на зупинці.

Уже все коротеньке життя Енні було розкрито перед Василем. Він довідався, що Енні має молодшого брата, який учиться в школі військових літунів і приїздить додому раз на рік, що батько також був військовим і загинув у корейській війні.

— Війна — це безглуздя, Василю, повірте мені, абсолютне безглуздя. Чому б не вирішувати різні міждержавні суперечки так, як було перед цивілізацією, себто, поєдинком представників двох сторін.

"Ах, дитино! — внутрішньо сміявся Василь. — Чекай, чекай, я стану он під тим деревом та намаляю тобі картину сучасного поєдинку... Якась сторуна обов'язково постарается обдурити, перемаже не чесною силою, а підступом, ножем у спині".

— Краще без війни, Василю. Не було б того страхіття, я б мала батька, мого чудового батька, який прищепив мені любов до краси і ненависть до гидоти.

Ні, на неї не можна було сердитись. Вся її істота була просякнута християнським співчуттям до ближнього, жалощами до нижчих живих створінь. Василь не раз бачив на подвір'ї Енні або kota з за-

бинтованою лапкою, або худого бездомного пса, що відгодовувався й вилежувався після довгих життєвих поневірян.

Одного разу Енні довідалася, що Василь має незакінчену вищу освіту і з властивою їй безпосередністю запитала:

— А чому ви не хочете закінчити її тут? Хіба краще бути фабричним робітником?

— Енні, Енні, ви, їй-Богу, чудна. Я тут лише біля року й капіталу ще не набув. Хто ж мені допомагатиме?

— Хто? Я! — вигукнула Енні й почервоніла. — Я маю дві посади: в школі й у редакції, отже, вистачить. А колись віддасте.

Василь теж почервонів. Це вже занадто. Чи не пора сказати, що він її глибоко кохає, вже не як "копію" з минулого, а як живу, досить рідку в світі, дійсність, що, навпаки, він хотів би зняти зайвий тягар з її плечей і перекласти на свої. Він же сильніший... Але Василь пам'ятає один вечір, коли його рука мимоволі лягла на стан Енні, коли готові були зірватися з уст ніжні й рішучі слова. Тоді Енні відхитнулася й стріпнула волоссям, а дитяча усмішка наче сповнилась болем. Дурний же ти, дурний, Василю. Можна жаліти людину, але ще далеко до того, щоб її покохати. Десять років різниці, парубче, це не жарт, а поважна перепона. Та й що спільного має ця американська дівчина з пересадженим деревом?

Василь тоді категорично відкинув великодушну пропозицію допомоги, і далі йшло так, як раніше: праця, спільні прогулянки, розмови, де було все, крім натяку на особисті почуття.

І вже не стало сили терпіти. "Виїду, втечу, — думав Василь. — Десь на самоті вилікуюсь від цієї повторної хвороби, доживу віку з нездійсненими мріями"...

Таке рішення остаточно склалося навесні. Вже були спакзовані речі, попереджено адміністрацію фабрики про відхід. У неділю, ранком, Василь поїхав в останню прогулянку з Енні. Вона була задуманою й не балакучою, усмішка рідше з'являлась на обличчі.

— Про що ви мрієте, Енні?

— Про все потрохи... Дивіться, яка краса навколо нас!

І дійсно, ясне сонячне проміння падало на завітчані дерева й сріблило їх від стовбурів до вер-

ховіть. Внизу цього сліпучого пейзажу, неторкана людськими ногами, як зелений шовк, розляглася трава. То тут, то там, між листям, вихоплювалася дзвіночками пташина пісня, наче подяка за відроджене життя природи.

Авто лишило позаду стіни дерев і винеслось до озера. Воно так само виблискувало сріблом, лише з голубим відтінком. Василь і Енні зауважили в озерних хвилях чийось чубату голову й здивувались: купатися ще було не час. Але зрештою є такі загартовані люди, які не бояться простудитись, бо всю зиму практикують холодні обмивання. Раптом голова пірнула під воду, показала на хвилину, щось несамовито крикнула й знов пірнула. Василь спинив авто й блискавично скотився до берега. Не роздягаючись, не скидаючи взуття, шубовснув у воду й поплив. Ось тут була та голова, ось тут... Зір Василя гарячково нишпорить по хвилях, йому тяжко плисти, він задихається від зусиль. "Це, мабуть, буде й моя смерть, — думає Василь. — Ну, що ж, може, воно й краще... Прощай, моя віднайдена любов!"

На березі щось розпачливо кричала Енні, очевидно, кликала на допомогу, помітивши Василеву знесиленість. Та ось, наче підняте могутніми руками з дна озера, поруч Василя показалося тіло плавця. Це, мабуть, було останнє, конвульсійне зусилля, за хвилину невідома людина каменем піде під воду. Усвідомлення цієї трагічної хвилини надало Василеві очайдушних, божевільних сил. Він передбачливо вдарив плавця кулаком по голові, схопив за волосся і, вимахуючи одною рукою, захлинаючись, майже гублячи свідомість, попрямував до берега. Йому здавалося, що він пливе вже годину, хоч то було не більше десяти хвилин. Ось, нарешті, мілина, ось усмішка коханої лине назустріч. Спасіння! Життя!

Старанно працюючи, Василь і Енні привернули притомність нещасливому плавцеві, одягли й відвезли додому. А на прощання Енні сказала Василеві:

— Василю, ви можете мене обняти... тільки не тепер, бо ви мокрий. Я люблю вас за те, що ви готові віддати своє життя для врятування чужої людини. Якщо хочете, називайте мене Ганнусею...

І світилося в дитячій усмішці ніжне почуття жінки, і знав Василь, що воно йому ніколи не зрадить.

Максим РИЛЬСЬКИЙ

**

Ой, червона калинонько,
білий цвіт,
Ти квітчаєш, повиваєш
цілий світ.
Як малюнок-немовлятко
час купать,
Треба ягоди-калини
наривать.
Умивайтесь, дівчатоцька

молоді.
Цвіт-калину розпускайте
по воді.
Ой, рум'яні будуть личка
у дівчат,
Що калиною вмивались
проти свят.
Частувала дівчинонька
юнака, —
А ягода-калинонька
ой, гірка!
Ту гіркоту медом-трунком

заливай,
Ще й солодким поцілунком
проганяй!
Ой, червона калинонько,
білий цвіт,
Ти квітчаєш, повиваєш
цілий світ.
Наша слава пролітає
з краю в край, —
Цвіт-Калино, Україно,
Розцвітай!

Лев ВІЛАС

КРИЗА НАШОГО ОБРАЗУ ІСТОРІЇ

Недавно померлий еспанський філософ Ортега і Гассет розвинув в одному із своїх блискучих есеїв наступну тезу: "модерна людина", що появилася коло 1600 року в результаті кризи "людини середньовічної" попала й собі, на початку нашого століття, в кризу, що досі ще не закінчилася, і з неї, за всякою правдоподібністю, народиться новий тип людини. Так Ортега приєднався до тих мислителів і мистців, які вже більше ста років проповідують прихід "нової людини": Конта, Фльобера, Гайне, Роносо Кортеса, Бурггардта, Достоевського, Ніцше, Шпенглера й ін. Науково обґрунтував цю гіпотезу недавно один з передових сучасних соціологів Альфред Вебер (брат Макса Вебера, в "Der vierte Mensch", 1956, але вже й раніше в "Kulturgeschichte als Kulturosoziologie", 1935).

Абстрагуючи від того, чи "четверта людина" (як можемо назвати за А. Вебером цю "нову людину" будучности) дійсно прийде на зміну "модерної людини", чи ні, і як вона буде виглядати, — вперте пророкування її приходу вказує щонайменше на те, що "модерна людина" дійсно перебуває в стані кризи, яку давно вже відчули її винятково інтуїтивні та спеціально обдаровані й вдумливі представники. В цьому, зрештою, нічого дивного. Будучи найбільш динамічним, "фавстівським" типом людини, вона від свого народження знаходилася у вічному русі, "в дорозі" до нових, незнаних і незбагненних обривів і цілей, досягнути яких їй не було призначено: вже хоч би тому, що кожне досягнення рівнозначне статиці, отже смерті динаміки. Змінюючи своєю неухальною працею світ, технізуючи його, вона змінювала й себе, ставала поволі іншою, а замислюючись — в особі своїх чільних представників — над цими змінами, вона пробувала визначити їх напрям.

Дивлячись ретроспективно, аналіза останньої великої кризи, в якій ми ще перебуваємо, не представляє особливих труднощів. Її головні джерела це інтелектуальна революція на переломі 17-18 століть, а далі індустріальна революція, що почалася в 18 столітті в Англії, та революція політична й суспільна, що почалася майже рівночасно в Франції: словом, криза "модерної людини" є нерозривно сплетена з її ростом. Поширившись на всю Європу й Америку, а згодом на весь світ, революція індустріальна витворила нову, технічну цивілізацію й нові соціальні верстви, а революція політична й суспільна, сполучившись з нею, — нові суспільно-політичні й правові форми. Ці зміни стали підставою для нових революцій, згадаймо тільки мистецьку з кінця минулого та початку нашого століття, наукову, що захопила в першу чергу точні — фізико-природничі науки. Всі ці революції, зрештою, ще не закінчені й світ все ще перебуває в добі трансформацій.

Революційні зміни в технічному світі, що недавно відкрили обрії нової, "атомової" доби, спри-

чинили те, що інші революції, головню ті, що відбувалися в духовій і моральній сферах, так важливих для тотальної кризової ситуації, в якій єдино може народитися нова людина, відійшли в нашій свідомості на задній план. Але згадаймо тільки події останніх десятиліть: обидві світові війни, більшовицьке "середньовіччя", економічні кризи, вкінці концтабори та газові камери. Всі вони завдали нищівних ударів пануючій "буржуазній" моралі, цій дитині "тимчасової" моралі Декарта, і показали "модерній людині" її друге, викривлене в демонічній гримасі, обличчя.

Невід'ємною частиною сьогodнішньої кризи є криза "образу історії" модерної людини: того, як вона свою історію, тобто себе саму, бачить. Відношення людини до історії було все одним з конституюючих чинників поодиноких людських "типів", культур та культурних епох. Нічого дивного, що й "модерна людина" створила свій історичний світ, власний образ історії, при чому кавзальна пов'язаність цих двох понять — "тип людини" й "образ історії" така складна, що — як у інших подібних випадках — годі сказати, яке з них старше, первинне. Істотними для нас, однак, є не ця проблема, і навіть, покищо, не сам образ історії "модерної людини", тільки симптоми його кризи, які найкраще можна собі уявити, коли візьмемо до уваги два головні аспекти, які цей образ з себе розвинув.

Ще не так давно Ранке, історик 19 століття, думав, що завданням історика є дослідити й представити, "як властиво дійсно було". Цей ідеал вабить історичну науку й сьогodні. Але тим часом стало ясно, що це тільки ідеал, чи радше ідея, яка повною не може бути ніколи здійснена. Дійдено, що під поняттям "історії" розумілися різні речі. Насамперед те, що "дійсно було" (а), дійсність, яка колись була теперішністю, а тепер є минулим. Ця дійсність, однак, уже не існує, вона назавжди пропала, нагадують про неї тільки її "рештки", т. зв. "джерела", документи і т. п. Крім цього, існує ще писана чи збережена в пам'яті або усній словесності "історія" (б), квалітативно й квантитативно відмінна від попередньої "історії" (а). Писана історія це не те, що було, тільки чиясь "версія" його, це чийсь особистий (суб'єктивний, бо складений через медіум суб'єкта) — хай буде й на підставі наукової критичної методи — погляд на те, що було, це бачення неіснуючого (минулого) через призму чийсь окулярів, чийсь особистості. "Історія" (а) як те, "що дійсно було", для нас неприступна, ми примушені вдовольнятися її реконструкцією, що полягає на переповідженні суттєвого, при чому принцип вибору суб'єктивний, є новою результатом чийсь особистості, перейшов через її призму й є залежний від її характеру, знання, переконань, уподобань і т. п.

Ствердження трансцендентности дійсної історії (а) для наукового досліду спричинилося до того, що

невизначене ще ближче в загальній свідомості поняття "історія" набрало дещо абстрактного, імлістого характеру. Бо з першим, згаданим щойно, нововідкритим аспектом історії, пов'язаний другий, ще більшого значення: для "практичного вжитку" відкриття, що "історія" фактично "в собі й для себе" не існує, а існує тільки в суб'єктивній свідомості мало характер революції. Бо — а це теж відкрито — на свідомість можна впливати, її можна змінити, а змінюючи її за відповідним пляном — що при відповідних умовах повинно бути можливим — можна змінити й історію. Очевидно, тільки історію (б)", але, як ми бачили, історія (а) "не існує", вона трансцендентна, отже від неї можна в практиці абстрагуватися. До чого може довести таке трактування історії та про "нову людину", яку воно може створити, дає уявлення прониклива візія Джорджа Орвела, його роман "1984".

Між цими двома бігунами: об'єктивним та суб'єктивним, неосязною ідеєю та свідомою вигадкою як інструментом панування, образ історії модерної людини почав мерехтіти й втрачати контури, почав знецінюватися в її свідомості.

Вернімося до нашої вузкої теми, до питання про кризу українського образу історії й спробуймо в'яснити, чи така криза справді існує, а якщо так, звідки вона взялася, що вона означає й які її перспективи.

На підставі сказаного, "український образ історії" є нерозривно пов'язаний з існуванням "української людини"; приймаючи отже існування одного, приймаємо існування другого. Що ж до взаємовідношення обох типів людини: "модерної" й "української", обмежимося покищо тільки тезою, яка пізніше буде доведена, що друга є певним модусом існування першої.

Концепція "української людини" постала в часи романтики, є однак, без сумніву, чимсь біль-

шим, ніж романтичною химерою. Шукаючи, як усі романтики, за "суттєвим", що відмежовує українців від їх сусідів, наші вчені тієї доби відкрили окремішню народню мову й багато етнографічних, а далі й психологічних даних, які дозволили на конструкцію типу "української людини". Найбільш відомою такою спробою, що ще й сьогодні не втратила актуальності, був нарис М. Костомарова "Две русские народности". Сьогодні можна б їм усім закинути, що, правда, спільна мова, одяг, звичаї, побут, творять певний "етнографічний тип", але ці прикмети здаються недостатніми як критерії, що визначають існування якогось "типу" людини. Бо коли було б інакше, не тільки концепція "модерної людини", яка вміщує мовно, етнографічно і т. п. різне, була б нестійка, але навіть концепція "національна": бо ж модерна нація так здиференціонована, що представники її різних суспільних і професійних шарів творять немов окремі етнографічні типи.

Вирішальним для кожного "типу людини" (при чому не треба забувати, що це, як кожне поняття, тільки розумова конструкція, допоміжна для розуміння нескінченно складної дійсності) є, в нашому розумінні, спосіб її думання, є поняття, якими вона користується, головню "рушійні" поняття, на яких спирається її світогляд. Коли б поняттями і способом думання українці не відрізнялися від неукраїнців, ні мова, ні які інші етнографічні дані не в'ятували б їх як певний "тип".

Тому спробу розв'язати чи радше намітити розв'язку питання кризи "українського образу історії" проведемо головню шляхом аналізу рушійних понять кількох наших чільних істориків цього століття.

Почнемо від Михайла Грушевського.

(Далі буде)

ПРАВИЛЬНИК Юного ОДУМ-у

1. ХАРАКТЕР ОРГАНІЗАЦІЇ

Юний ОДУМ це неповнолітня українська молодь, зорганізована при Філії ОДУМ-у, або при іншій українській установі, і має назву "Відділ Юного ОДУМ-у".

2. ВІК ЧЛЕНСТВА

До Юного ОДУМ-у може належати молодь віком від 7 до 15 років життя.

3. МЕТА

У позашкільному часі, організованими методами, помагати батькам у їх виховних зусиллях. Навчати дітей любови й пошани до батьків, опікунів та вчителів. Плекати і скріплювати в дітей національну свідомість і релігійність. Навчати любити свою мову, церкву, всі культурні й морально-творчі надбання наших предків. Давати настанови, щоб українська молодь не цуралась, а була горда свого національного імені, і в цій свідомості ставала взірцевими громадянами США, Канади,

або іншої країни свого перебування. Щоб увагою своєю була нерозлучна з нашою батьківщиною — Україною. Охороняти молодь від лихих впливів, що руйнують впливають на культурний і фізичний розвиток доросту. Кожночасно освідомляти юнацтво про шкідливість курення тютюну та пиття алкогольних напоїв. Виховну працю провадити у формах організаційних напрямків, з поученнями про потребу праці кожної одиниці для громадського добра.

4. ЧЛЕНСТВО

Членами Юного ОДУМ-у можуть бути діти обох статей лише тих батьків, чи опікунів, що, ознайомившись із правильником і виховною програмою Юного ОДУМ-у, дадуть на це свою згоду.

5. ІНІЦІАТОРИ ОРГАНІЗУВАННЯ ЮНОГО ОДУМ-у

Організацію Юного ОДУМ-у можуть заініціювати: Управа Філії ОДУМ-у або управою уповноважені члени ОДУМ-у, прихильні до ідей ОДУМ-у батьки, священники, вчителі рідних шкіл, а також громадські діячі.

6. ОБОВ'ЯЗКИ ІНІЦІАТОРІВ

Найперше, ініціатори повинні порозумітися з найбільш прихильними до цієї справи батьками й поінфор-

Проф. І. ГОНЧАРЕНКО

САМОВИХОВАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОЛОДІ

(Доповідь на 7 З'їзді ОДУМ-у)

“До великого моменту
Будь готовий кожний з вас, —
Кожний може стать Богданом,
Як настане слухний час...
Кожний думай, що на тобі
Міліонів стан стоїть,
Що за долю міліонів
Мусиш дати ти одвіт.
Кожний думай: тут, в тім місці,
Де стою я у вогні,
Важиться тепер вся доля
Величезної війни.
Як подамся, не достою,
Захитаюся, мов тінь, —
Пропаде кривава праця
Многих, многих поколінь.
У ТАКИХ ДУМКАХ ДЕРЖИСЯ
І ДІТЕЙ СВОЇХ ХОВАЙ!
Гордо стій і не корися,
Хоч пропадь, але не зрадь!”

(І. ФРАНКО).

Ці думки великого сина України є для нас до-
роговказом, особливо ж коли говоримо на тему
“самовиховання української молоді”. Говоримо про
самовиховання, а не виховання. Під самовихован-
ням розуміємо власні зусилля окремої особи в на-
прямку удосконалення свого характеру, тоді як ви-
ховання означає зусилля зовнішні, зусилля сторон-
ньої особи, або й групи осіб. Процес виховання, як
процес зовнішніх впливів, відбувається в дитячих

літах, десь до 14-15 років. У 14-15 роках починаєть-
ся юнацький вік. Характерний він свідомим і кри-
тичним ставленням молоді особистості до сус-
пільного оточення і його впливів. Оцінюючи кри-
тично ці впливи, юнацтво одні з них може спри-
ймати, як бажані для себе, інші може відкидати,
як небажані.

Це і є початок самовиховної праці людини над
собою. Завданням моїм є показати, з яких момен-
тів складається процес самовиховання, щобто само-
вдосконалення характеру людини.

Звичайно, самовиховання можливе і в старшо-
му віці. Але слід пам'ятати: чим старший вік люди-
ни, тим трудніше даються їй якісь бажані зміни в
характері. І це зовсім зрозуміло. У старшому віці
людина має такі усталені звички, що коли б вона
схотіла хибні з них змінити, то їй потрібно було б
багато зусиль і енергії на поборювання їх. Така
боротьба вимагала б постійної напруженої уваги
до своїх хиб. Маленька неувважність, — і вони зно-
ву опановують людину. Це тому, що старі, усталені
звички поробили глибокі й тривкі сліди у нерво-
вих сплетіннях мозку, і кожне нове подібне по-
дрознення спрямовується у готові проторені сліди
й викликає відповідну реакцію в діях людини. Чим
більше часу витрачено на засвоєння якоїсь звички,
тим більше часу потрібно на викорінення її та ви-
роблення нових, бажаних.

Не те з юнацьким віком. І в 20 років людина
ще не має твердо усталених звичок. Характер її ще
в процесі формування. Ви повинні бути свідомі

мувати їх про свої наміри. Потім зробити поіменний
список родин, які мають дітей дотичного віку. Опрацю-
вати інформативну доповідь про потребу Юного
ОДУМ-у, оформити програму нарад і скликати бать-
ківські основуючі збори. На ці збори також запросити
священника і громадян, які хоч і не мають малолітніх
дітей, але щиро цікавляться справами організовано-ви-
ховної діяльності молоді.

8. ОBOB'ЯЗОК ОСНОВУЮЧИХ БАТЬКІВСЬКИХ ЗБОРІВ

Існування, успішна праця і розвиток Юного ОДУМ-у
залежні від двох головних чинників: щирого й актив-
ного зацікавлення цією справою батьків та вмילוї і жерт-
венної праці тих осіб, які візьмуться за довірений їм
обов'язок — виховні заняття з дітьми. Тому батьки, що
візьмуть участь у нарадах батьківських зборів, мають
обрати виховну комісію, числом 3 до 5 осіб. Крім бать-
ків, у склад виховної комісії повинні також бути обрані
інші особи, про яких сказано у 7-ій точці, а також пе-
дагоги позашкільного виховання.

9. ОBOB'ЯЗКИ ВИХОВНОЇ КОМІСІЇ

Основний обов'язок виховної комісії має педагогіч-
но-контрольний характер. Члени виховної комісії оби-

рають голову й секретаря. Голова відповідає за актив-
ність комісії, а секретар провадить книгу протоколів
усіх нарад комісії. Члени виховної комісії обирають
з-поміж себе дві особи й уповноважують їх провадити
контролю діяльності Юного ОДУМ-у. Третім членом
контрольної комісії стає кожночасний голова Філії
ОДУМ-у. Там, де немає ОДУМ-у, цілість контрольної ко-
місії складається з членів виховної комісії. Виховна ко-
місія постійно співпрацює з управою Філії ОДУМ-у, в
першу чергу з головою управи. Вони спільно домовля-
ються про підбір кандидатів на виховників і їх покли-
кують. Виховна комісія узгоджує й затверджує плани
виховних занять кожного кварталу, скликає батьківські
збори для звітувань та загальної наради. Кожного квар-
талу провадить загальну контролю діяльності Юного
ОДУМ-у. На спільній нараді з управою ОДУМ-у й ви-
ховниками устійнюють — і виховна комісія затверджує
— бюджет матеріальних потреб для діяльності Юного
ОДУМ-у. Там, де не існує Філії ОДУМ-у, виховна комі-
сія сама шукає і запрошує виховників та з ними спів-
працює.

10. КЕРІВНІ ВИХОВНИКИ

Успішно діючими керівними виховниками Юного

оцієї своєї цінної переваги, скористатися з неї і всі свої зусилля свідомо скерувати на покращення своєї вдачі. Коли ви спостерегли в себе прояви якоїсь негативної властивості й хочете її побороти, то це дасться вам легко, слід тільки уважно до цього поставитись і своє рішення неухильно виконувати. Зрештою, про методи самовиховання я говоритиму далі.

Процес самовиховання складається з таких моментів: 1) вивчення самого себе або самопізнання, 2) вивчення свого народу, бо особисте виховання буде позитивним і життєтворчим тільки тоді, коли воно гармонійно в'яжеться з національною вдачею свого народу, закорінене в ньому і 3) розуміння сучасного стану оточуючого суспільства та критичне до нього ставлення.

Оце суспільне оточення діє повсякчас і на кожному кроці. Впливи його, без сумніву, найсильніші, бо це впливи прикладу живих конкретних людей. Розгляньмо це питання докладніше.

На сьогодні наша національна спільнота поділена на два ворожих табори, які можемо загально окреслити як табір націоналістичний і табір демократичний. Кожний табір має по кілька більш-менш зближених між собою партій чи організацій, які змагаються між собою за впливи на маси нашого народу, особливо на молодь. Змагання різних ідеологій різних партій чи груп не є злом у суспільстві, якщо змагання це ведеться в певних моральних рамках, чесно. Коли ж таке змагання перетворюється в безоглядну боротьбу з метою знищити противника, коли переступаються всякі межі моральності, тоді витворюється атмосфера взаємного недовіря, ненависті й злоби, що веде до загальної руйни. Ми добре знаємо, що взаємна боротьба в нашій суспільності дуже часто набирає якраз такого нездорового характеру.

У даному разі нас цікавить якраз ця атмосфера

нищівного взаємопоборювання й аморального поводження. Бо ж у цій, а не в якійсь іншій атмосфері виховується наша молодь. І якщо наша молодь не зуміє критично поставитись до ось такого нашого суспільного клімату й не знайде в собі відпорних сил, — вона хоч-не-хоч буде виростати в цьому кліматі й перейме всі отруйні його впливи. А це означає даліше наростання цієї ненависті й взаємопоборювання, аж до самознищення.

Уявімо собі, що завтра, в наслідок сприятливої ситуації, ми маємо свою державу. Що сталося б з нашою державністю, якби у проводі державного й адміністративного апарату стали ось такі розсварені, виховані у взаємній ненависті й у руйницьких нахилах наші керівні діячі? Очевидно, ми самі її розвалили б, або знову просили б "варягів" керувати нами й давати нам лад.

У світлі ось такої перспективи набирає особливого значення питання людини як особистості, бо тільки людина є основним і головним компонентом будови суспільства. Підкреслюю, людина, а не та чи інша соціальна система є творчим чинником життя. Найкраща соціальна система в руках честолюбних егоїстів, як виконавців її, не принесе добра суспільству. І назаки — недосконала система в руках виконавців, вихованих у дусі християнської любові й справедливості, може дати добрі наслідки. Тож особливе значення має повноцінність людини, її моральне виховання і самовиховання.

У статті "Сила воскресіння Христової правди" прот. Губаржевський каже: "Резолюцію в світі треба починати з самого себе. Без цього всякі заходи в соціальній перебудові будуть або фальшиві, або нерозумні". Там же він наводить слова сучасного французького вченого Лассера, який твердить те саме. "Насамперед треба починати з самого себе. Лише таким чином можна піднести моральний рівень людства. Почати з самого себе, намагатися

ОДУМ-у можуть бути лише ті особи, які люблять дітей. У праці з дітьми цікавляться їх характерними прикметами та природними зацікавленнями дітей в роках їх розвитку. Мають тривалу терпеливість і жертвенність у праці. Вміють ласкавістю та розумною строгістю навчати дітей послуху й дисципліни не лише під час занять, але й удома, у школі та на дозвіллі.

11. ПРАКТИЧНІ ОBOB'ЯЗКИ КЕРІВНИХ ВИХОВНИКІВ

Усі планування практичних занять опрацьовують керівні виховники. Вони опрацьовують проєкт однорічного плану праці. Цей план ділять на квартали чотирьох сезонів року. Тоді планують заняття по місяцях і тижнях. Устійнюють в дегалах роди й форми занять. Ділять заняття і час між собою та у визначений час практично це з дітьми виконують. У загальному плануванні виховних занять потрібно брати до уваги важливіші національно-історичні, церковно-релігійні й народньо-звичаєві дати українського календарного року, і у формі відповідних дитячих імпрез їх відзначувати.

До планувань керівних виховників належить також обчислювання всіх передбачених матеріальних потреб для існування і діяльності Юного ОДУМ-у. Як сказано в точці 9-ій, справами діяльності Юного ОДУМ-у актив-

но займається виховна комісія. Однак, для кращого практичного успіху, у всіх плануваннях діяльності Юного ОДУМ-у надається обов'язуюче право ініціативи керівним виховникам. Усі ці плани розглядає і затверджує виховна комісія. Виховники повинні доповнювати свої знання студіями виховної літератури українських і чужомовних видань та порадами фахівців.

12. ВНУТРІШНЬО-ОРГАНІЗАЦІЙНА СХЕМА

У залежності від кількості згуртованих у відділі дітей та їх віку, виховники, після спільного порозуміння, розділяють юнацтво на окремі гуртки. Кожен гурток приймає назву — рій. Узгляднюючи бажання дітей, у кожному гуртку вибирається ройового чи ройову. Вибрані ройовий чи ройова мусять бути поучені, що вони є відповідальними зверхниками своїх ройів і помічниками виховників, та що ройові в усьому мають помагати найменшим членам своїх ройів під час гуртових занять.

13. ФОРМУВАННЯ РОІВ

Відділ Юного ОДУМ-у ділиться на молодші та старші рої. Молодший рій — це діти від 7 до 11 років. Старший рій — діти від 13 до 15 років. Численніші відділи творять окремі рої дівчат і хлопців за таким же поділом

створити з самого себе тип людини, яку вам хотілося б бачити навколо себе. Бути одним із тих, які дають приклад завдяки своєму моральному впливові".

Припустимо, що всі ви або частина з вас рішаєте сумлінно працювати над собою, над своїм самовдосконаленням. Як я сказав уже вище, цю працю над собою слід починати з вивчення самого себе. Бо як інакше ви можете поборювати свої хиби, чи розвивати благородні нахили, коли ви їх в собі не знаєте? Про важливість самопізнання для людини говорять дуже давно. Є вказівки щодо цього в Біблії, те саме твердить Сократ, те ж саме було основою науки нашого Сквороди: "Человек есть маленький мірок і так трудно силу його узнати, как тяжело во всемирной машині начало сискать... Сине! Храни сердце твое: отвори очи твои от сует мирських, перестань примечать враки (спокуси, обмани) его; обрати сердечное око твое во твое же сердце. Тут делай наблюдения, тут стань на стражи со Аввакумом... Тут то надівшись, насладись і успокоись" (Благородний Еродій).

Ось тут маємо вже конкретні вказівки Сквороди, з чого починати вивчення себе, в чому воно, властиво, полягає. Виявляється — найголовніше в людині є її серце, як джерело й символ почувань. "Наше же сердце нам же есть Господь і Дух. Нічим же бо бездна сія, сердце наше, удовлетворяется, только сама собою і тогда то в нем сияет вічна радости весна".

Про важливість чуття у формуванні характеру людини говорить і Ушинський, наш великий педагог і психолог. Він твердить: "Всупереч всім іншим психологам, ми ставимо у центр душевних явищ не свідомість, як гербартиянці, і не волю, як Шопенгауер, а чуття, як перший прояв природжених стремлень... Страждання перш усього збуджує людину приглядатися до зовнішнього світу й уживати

років життя. Кількість приналежних до одного рою дітей устійнюється виховниками у залежності від кількості дітей у відділі, а також опікунів-виховників. Однак, пропонується в одному рої не менше 3 і не більше 10 дітей.

14. САМОУПРАВА

Діловодство Юного ОДУМ-у повинно мати автономний характер, тому потрібна самоуправа, в склад якої входять три особи: голова, секретар і скарбник. Усі три члени самоуправи мусять бути вибрані з виховників. Голова відповідає за цілість Юного ОДУМ-у. Секретар протоколує всі наради і провадить записи в щоденнику занять, зберігає всі документи самоуправи, реєстр виховної літератури та реєстр членів. Скарбник провадить реєстр членських вкладок, касову книгу, зберігає всі касові документи та всі інші, що стосуються до фінансової діяльності самоуправи. Різні обов'язки часового значення, що виникають із потреб біжучої діяльності, члени самоуправи у дружньому порозумінні ділять між собою і виконують без огляду на основні завдання у своєму призначенні. Самоуправного діловодства повинні навчатися старші юнаки і юначки. Тому виховники після спільного домовлення вибирають собі

волю з метою задовольнити свої потреби, які викликають страждання. Ось на підставі чого ми ставимо чуття в осередок усіх душевних явищ. Із них усі виходять і до них повертаються, у них — перша

по одному помічникові з юнаків-юначок, які мають виконувати підзвітного характеру функції своїх референтів і відповідають за цю працю лише перед дотичними членами самоуправи.

Якщо відділ Юного ОДУМ-у має лише одного виховника, тоді два інші члени самоуправи доповнюються із членів виховної комісії.

15. МАТЕРІАЛЬНІ ЗАСОБИ

Крім основної мети юнацтва, названої у 3-ій точці цього правильника, члени Юного ОДУМ-у мають також платити членські вкладки, висоту яких схвалюють нарадою виховники, виховна комісія й Управа ОДУМ-у. Членські вкладки юнацтва мають зачислюватися до точок дисциплінарного значення — обов'язку супроти вимог організації, і не сміють входити в рахунок бюджету фінансових потреб Юного ОДУМ-у. Батьки не повинні платити членських вкладок за своїх дітей, лише давати бажану суму дітям, щоб вони самі вплачували. Добуванням матеріальних засобів займається виховна комісія, управа Філії ОДУМ-у, Головна Управа ОДУМ-у та Центральний Комітет ОДУМ-у.

16. ЮНИЙ ОДУМ і РІДНІ ШКОЛИ

Як зазначено у 3-ій точці цього правильника, всі заняття Юного ОДУМ-у мають відбуватися у позашкільному часі. Маючи на увазі Рідні Школи і їхнє велике значення для нашої молоді, у програмовій діяльності Юного ОДУМ-у не повинно бути найменших суперечностей супроти програмових навчань Рідної Школи. Виховна комісія і виховники Юного ОДУМ-у впродовж шкільного року повинні бути з учителями Рідних Шкіл у близьких і дружніх взаєминах та помагати їм підготовляти й улаштовувати дитячі імпрези, що входять у шкільну програму всіх дітей-школярів. Також у порозумінні з учителями та батьками помагати слабшим учням у лекціях науки українознавства.

17. ОДНОСТРОЇ і ВІДЗНАКИ

Однострої репрезентують членів організації назовні. У внутрішньому житті організації однострої допоміжно впливають на дружність взаємовідносин, товариську єдність і рівність всього членства. Одумівське Юнацтво повинно мати однострої і відзнаки таких форм, які ухвалені Центральним Комітетом ОДУМ-у. Однострої юнацтва має носити лише в час гуртових занять та організованих імпрез.

18. ОБІТНИЦЯ ЧЛЕНІВ

Повсякденна поведінка одумівського юнацтва має бути добрим прикладом для всіх. Тому старші юнаки і юначки, після доброго їх поучення, в означений день імпрези Юного ОДУМ-у мають висловити обітницю, якою виявлять щире бажання щоденно навчатися робити все те, що приносить їм життєдайну користь, батькам радість, виховникам і ОДУМ-ові честь, українському народові славу, а Богові молитовну хвалу.

ВИХОВНА РАДА ОДУМ-у при ГУ ОДУМ-у в США
ГОЛОВНА УПРАВА ОДУМ-у в КАНАДІ
ЦЕНТРАЛЬНИЙ КОМІТЕТ ОДУМ-у

причина людської діяльності в галузі свідомості й волі, в них же й остаточна ціль цієї діяльності..." І далі: "Сильний характер — це широка організація чуття й бажань. Він означає цілість, єдність і повну організацію елементів чуття й бажань. Слабкість характеру — значить розрізненість і неповність організації цих елементів".

Самопізнання, як також і вивчення інших, слід починати з визначення панівного темпераменту в людині. Темперамент, тобто спосіб реакції на зовнішні подразнення, — це природний дар людині, успадкований нею від свого роду. Кожний темперамент має свої позитивні й негативні прикмети. Особливо багатий на чуття темперамент меланхолійний. Він має природну здатність до самоаналізи й самозаглиблювання у свої переживання, тобто здатність до самопізнання. Слід усвідомити собі те, що нове наше оточення не сприяє праці над собою, не сприяє самопізнанню. Самопізнанням мусить бути щира й одверта розмова з самим собою. Для цього потрібний певний час і усамітнення. В новому нашому оточенні діють переважно зовнішні чинники, які так заповнюють час, що не лишають його на самозаглиблювання. Вони намагаються охопити все життя людини, задовольняти всі її потреби матеріального й духовного порядку. Людині залишається тільки пасивно сприймати всі ті зовнішні піклування й таким чином поволі забувати про власне внутрішнє життя. А це веде до духовного спорожнення.

Заслуга доброго виховника не в тому, щоб накинути своєму вихованцеві свою волю й своє розуміння речей, а щоб збудити його до самостійного життя. Отож завдання самовиховання повинно бути збудження внутрішніх сил.

Визначивши темперамент, ми тим самим пізнаємо свої природні нахили й уподобання діяти в певному напрямку. Чи ці нахили добрі й бажані, чи справді ми так діємо, чи бувають відхилення й чим вони обумовлені? Ось для чого конче потрібно, хто береться серйозно за справу самовиховання, завести собі вечірню годину самоперевірки. Найкраще пов'язувати це з вечірньою молитвою. Порозмовлявши з Богом, продовжте цю розмову з самим собою. Перевірте вашу поведінку за минулий день. Що зроблено доброго, а що злого — й чому саме. Звичайно, добре чи зле ми розуміємо з погляду християнської моралі, а не виходячи з егоїстичних мотивів. У кожному своєму вчинку або вчинку сторонньої особи дошукуйтесь мотивів, що його спричинили. А це й будуть оті скриті бажання й чуття. Головна умова при цьому — бути щирим і не кривити душу, не шукати виправдання для своїх хиб і слабостей. Поставляйте твердо, надалі уникати їх. Коли ви щиро за це візьметесь, то помітите, що чим далі, тим менше буде у вас негативних проявів. Добре також наслідки таких щоденних самоперевірок записувати у щоденник, що в нього заглядасте лиш ви.

До справи самопізнання належить також вдало вибрати собі фах, любиму працю, яку виконується легко і з охотою. На любиму працю легко мобілізуються душевні сили, організм не так утомлюєть-

ся, і така праця супроводжується задоволенням. А це, врешті, дає певний тонус життя. Воно проходить легше і дає більше радості. Згадуваний уже Г. Скворода казав: "Пізнай, яке призначення маєш від Бога на землі, виконуй це призначення і будеш щасливим, бо бути щасливим є ніщо інше, як знайти себе, себе пізнати й відповідно до того жити... Світ подібний до театру. Щоб грати в театрі з успіхом та похвально, беруть ролі відповідно до здібностей... Я довго міркував над цим і по довгих спробах побачив, що не можу грати в театрі світу ніякої особи вдатно, крім низької, простої, безпечної, самотньої, я обрав цю роль, узяв її та задоволений"...

Говорячи про самопізнання, як також про самовиховання взагалі, треба бути свідомим тих труднощів, які стоять на перешкоді. Це така вже наша властивість, що нелегко признаємось ми у своїх слабостях і вадах, а це тяжче викорінювати їх у собі. Німецький педагог проф. Шнайдер каже, що "самопізнання трудніше, ніж пізнання інших, сторонніх. "Кожний сам собі найдалший" — наводить він слова Ніцше. Знаємо також і з св. Письма, що легше нам помітити піщинку в оці другого, ніж колоду в своєму власному. Зате справедливо стверджує проф. Шнайдер, що "вивчення самого себе — це і є початок мудрости". Ось таке значення має самопізнання для людини.

Труднощі полягають у тому, що це — тривалий процес, а наслідки його малопомітні, особливо для сторонніх. Людині легше здобутись на якийсь відважний вчинок, але одноразовий чи скороминущий. Працювати ж спроквола, непомітно, з дня на день протягом місяців і років добровільно над собою — для цього треба мати особливо сильне бажання свого морального росту. Зате це єдиний шлях спасіння як окремої людини, так і цілого людства. Ніщо справді цінне не дається легко, особливо ж праця над моральним самовдосконаленням.

Необхідною умовою всякого виховання й самовиховання є певний порядок або, як кажуть, режим дня. В педагогіці надається цьому особливого значення. Відомий педагог А. Макаренко писав: "Точний режим дитячого дня — цілком необхідна умова виховання. Коли ви не маєте такого режиму й не думаєте його завести, для вас абсолютно не потрібна робота читання цієї книги, як і всіх інших книг про виховання. Звичка до точности в часі — це звичка точних вимог до себе. Точний час залягання в постелі — це найважливіше тренування волі, це спасіння від розпечености. Точне прибуття на обід — це повага до матері, до родини, до інших людей, це повага до самого себе. А всяка точність — це самодисципліна" (Книга для батьків).

Великого значення надає цьому і сучасний німецький педагог проф. Ф. Шнайдер, про якого я вже згадував. В останній своїй праці "Вступ до наукової педагогіки" він звертає увагу на те, що все в природі відбувається ритмічно: зміни дня і ночі, зміни пір року як весна, літо, осінь, зима, наш кровообіг і дихання також ритмічні, як і зміни нашого збудження та сну. Він навіть твердить, що "люди, які живуть наперекір цьому природному ритмові,

Іван БАГРЯНИЙ

РІДНА МОВА

Мово рідна!

Колискова

Материнська нівка мово!

Мово сили й простоти, —

Гей, яка ж прекрасна Ти!

Перше слово — крик любови,

Сміх і радість немовляти —

Неповторне слово "М а т и" —

Про життя найперше слово...

Друге слово — гімн величний,

Грім звитяг і клекіт орлій, —

Звук "В і т ч и з н и" неповторний

І простий і предковичний...

Ну, а третє слово — "М и л а" —

Буря крови, пісня рвійна

І така, як пах любистку,

І така, як мрійка мрійна..

Перейшов усі світи я —

Є прекрасних мов багато,

Але першою, як Мати,

Серед мов одна лиш ти є.

Ти велична і проста.

Ти стара і вічно нова.

Ти могутня, рідна мово!

Мово — пісня колискова.

Мова —

матері уста.

Хабаровськ, 1937.

**

Перепілка в житті — радість.

В пшеницях волошки — смуток.

Ворон з ріль — печаль.

Гей, ти, коню, вибий іскру!

Вибий іскру! Кинь утому!

На звороті, на крутому,

Нам не личить жаль.

Погоріла синь — на грози.

Посмутіла даль — на сльози.

Миготить — на кров.

Друже, друже! Геть з журбою!

Народились ми для бою!

Нам іти разом з тобою

Прирекла любов.

Млою ворог? — В блискавицю!

Хто суддею? — В грізну крицю!

Щоб на світ благословиться

Став наш день і час.

Встане день в яснім цвітінні.

По боях і клекотінні

І прийдешні покоління

Пригадають нас.

Перепілка в житі — ніжність.

В пшеницях волошки — дума.

Мак червоний — кров.

Друже, друже! Геть з журбою!

Народились ми для бою.

Нам іти разом з тобою

Прирекла любов.

Батурин, 1926.

природному розпорядкові, стають схильними легко піддаватися захворюванням фізичним і психічним. У них легко розвивається нервозність і неврастєнія, зменшується працездатність, а також здібність до морального поступу".

Слід признати, що в умовах нашого нового поселення є багато сприятливих моментів для справи самовиховання. Це численні бібліотеки, музеї, виставки, різні доповіді й т. д. Але до всього цього, здається, бракує одного, а саме — власного бажання внутрішнього росту. Це бажання слід збудити, а збудити його можна, коли будемо частіше розмовляти самі з собою.

Багато в кожного з нас є різних вад, які пізнаємо, коли придивимось до себе. Тут дозвольтє мені нагадати про дві з них, давні й загальнопоширені, які б'ють нас постійно й дошкульно. Це звичка спізнюватися скрізь і всюди, а друга — невміння чи небажання доцільно організувати свій час.

Я й досі не можу забути з'їзду ОДУМ-у в Неварку 30 травня, три роки тому. З'їзд присвячений був справам самовиховання — обміркованню його сучасних ідеологічних напрямків. Наради почалися із запізненням на 1 год. 55 хв. Цікаво, що старші люди, які були як гості, або з привітанням від різних організацій, спізнювалися на 20-30 хв. Господарі їх значно перевершили. Ще цікавіше те, що, здається, найбільш спізнились з недалекого Пасейку й хизувалися цим, гордо походяючи по залі. Мене особливо тоді зацікавило: як же поставиться одумівський загаль до цього нездорового явища? І потрібно сказати, що обурення з цього приводу я не помітив. Ніби все було в порядку.

І, власне, в цьому найбільше лихо: втрачено відчуття власних хиб. Чи можливий тоді наш ріст? До чого тоді всякі балачки про різні ідеології? Я не дуже звинувачую вас у цьому, молоді друзі. Ми, старші більше винні. Бо це ж ми передали вам цю болячку й не сказали, що її треба поборювати, ви-

корінювати. А скільки часу, що його нам завжди бракує, ось так марнується! Характеристичне, що ті, які спізнюються на свої збори, з'їзди, доповіді, менше спізнюються на чужі імпрези і вже зовсім не спізнюються на працю. Чому так? Думаю, тому, що тут діють дві волі: зовнішня, чужа і внутрішня, своя. Чужій волі ми підпорядковуємось легко й беззаперечно. Своя ж воля діє слабо, все знаходимо якись шпаринки для виправдання. Це, насправді, є комплекс меншевартості: чуже слід пошанувати, а свої мусять вибачати, бо то ж свої, що там з ними рахуватись! Це не тільки не пошанування інших, а перш усього не пошанування себе, своєї гідності. Я рекомендував би тим, хто схоче серйозно зайнятися самовихованням, у першу чергу знищити в собі оцю погубну звичку спізнювання.

Дозвольте ще навести вам такий приклад. В одному районі, у 20-их роках, по неділях досить часто влаштовувались учительські конференції. Конференції призначались на 10 год., а відбувалися завжди з запізненням на 2 або й більше годин. До цього так призвичаїлися, що вважали нормальним. Але ось призначено нового начальника шкіл — учителя того ж таки району. Це була людина з характером. Треба було бачити, як усі були здивовані, коли, спізнившись, як звичайно, прийшли вже на закінчення конференції. Всі неначе прокинулись. А праця була розпочата в точно призначений час з 3-ма учасниками. На другий раз спізнилося (і то на менший час) вже щось біля 50%, а далі спізнювання все зменшувалося.

Це, звичайно, також зовнішня воля, хоч і добродійна. Тому конче потрібно розвивати свої внутрішні моральні сили, бо лише вони єдині можуть з коренем вирвати наші вад.

Друга наша вада, споріднена з першою, це — непорядкованість часу. Всі ми страшенно зайняті й не маємо часу, особливо на громадську роботу, тому спізнюємось або пропускаємо різні збори, до-

повіді тощо. Не маємо часу для праці в якійсь ділянці для себе, навіть читати книги. Коли ж виконуємо таку роботу, то якось принагідно, в залежності від настрою. Це свідчить про брак чуття обов'язковості. Очевидно, наші виховники не розуміли значення обов'язковості в людині і свого часу не подбали про виховання в нас цієї якості. Тому важливо усвідомити цю ваду й у процесі самовиховання надолужити пропущене.

Коли б ми захотіли з олівцем у руках підраховувати, на що ми витрачаємо свій час, де він дівається, то самі здивувалися б, скільки його гайнуємо даремно, скільки безхосенно просиджуємо перед телевізорами. Справді бо: нехай праця на фабриках забирає в нас 9-10 годин, на сон — 8 год., на відпочинок після праці — 2 год. А де ж решта щоденних 4-5 годин?

Упорядковуючи свій час, необхідно складати щотижневий план: які завдання ставити перед собою на наступний тиждень, коли й що будете робити. Це значить — наперед визначити день і час. Враховуйте при цьому не тільки години чи півгодини, а й 10-15 хвилин. Бо за 10 хв. теж багато можна зробити, якщо використовувати їх щоденно протягом років. Я настирливо рекомендую такий план тим, хто хоче рости. Без цього людина не робитиме доброго поступу, навпаки — призвичаюватиметься до хаотизації. Але при цьому одна важлива умова: ваші плани мусите виконувати за всяку ціну, хіба що перешкоди будуть непереможні й не від вас залежні. Сумлінне виконання прийнятих планів сприятиме зміцненню волі, гартуватиме характер.

Можливо на початку будуть зриви, не завжди легко примусити себе до виконання чергового завдання, але усвідомте собі, що всяке вдосконалення дається трудно, що це підняття на гору, що це процес самопоборювання чи своїх лінощів, чи старих негативних звичок. Сугеруйте собі бажання власного росту, майте завжди перед очима ідеал, до якого прямуєте. Коли ж часами будуть зриви, — не впадайте в розпач, починайте знову.

Як я сказав на початку, поряд із самопізнанням для самовиховання має велике значення і пізнання, глибоке вивчення свого народу. Народ наш існує декілька тисячоліть. За цей довгий час він витворив багату культуру, створив свої ідеали, які ще не здійснені. Завдання здійснити їх стоїть перед наступним поколінням. Чи може бути успішним національний поступ, якщо ми не знаємо всього багатства своїх культурних надбань, не знаємо, до чого прагнув наш народ і якими шляхами він простував? Добре знання свого минулого й своїх національних ідеалів особливо потрібне тим, хто стоїть в даний момент у проводі народу. Бо як же і куди вони можуть вести, не знаючи шляху й мети, до якої прямує нація?

А в нашій сумній дійсності це буває. Буває якраз тому, що таким вождям бракує глибшого знання свого народу. Їх знання здебільшого обмежуються сучасним станом нашого громадсько-політичного буття, а з давноминулої історії вони схопили тільки схему, а не живе життя народу в тій схемі.

(Закінчення в наступному числі)

Ганна Черінь

ВАДИМУ ВАКУЛОВСЬКОМУ ТА
РАІ ЗЕМСЬКІЙ З НАГОДИ ЇХ
ОДРУЖЕННЯ

Привіт від серця молодим!
Як гарно: Роя і Вадим...
Тепер Вадим щасливий вкрай
Бо з Раєю здобув він рай.
За Вадю Рая вдячна Богу,
Бо муж накреслить їй дорогу,
Боа-Конструктор, Вадя, цебто...
Прийміть ще й наші Ви рецепти
Смирніші будьте від овечок,
Кажіть щоденно компліменти,
І намагайтесь з суперечок
Музичні витворить моменти.
Тоді нічого на заваді
Не стане більш Раїсі й Ваді!
Та більш від місяця і зізд
Шануйте Одумівський з'їзд,
Який крізь примхи і свавілля
Таки привів Вас до весілля.

А. Гекслі

ПОРТРЕТ

(Закінчення. Початок див. у ч. 42 "Молодої України")

— Ніхто з нас не є більш, ніж людиною, правда ж? — поміщик штурхнув пальцем у ребра пана Біггера й зареготав.

Уважливо пан Біггер поділив його веселість, коли вона вщухла, він продовжував: — Вкінці вони вирішили втекти за кордон, до Відня. Вони будуть жити з дорогоцінностей роду Гиртморів, які леді запакує в свою валізку. Дорогоцінності були варті більш ніж 20 тисяч, а у Відні в часах Марії-Терези людина могла добре жити на проценти з двадцяти тисяч.

Приготування були легко зроблені. Джіанголіні мав приятеля, який для них усе полагодив — дістав пашпорти на підроблені прізвиська, найняв для них коней, що чекали б на суходолі, і передав свою гондолю в їхнє розпорядження. Вони вирішили тікати в день останнього позування. Настав цей день. Лорд Гиртмор, як звичайно, привіз свою дружину до студії Джіанголіні в гондолі, і лишив її там, оперту об високий модельський трон, а сам поїхав слухати концерт Галюппі в Мізерікордії. Був саме час повного карнавалу. Навіть у білий день люди ходили в масках. Леді Гиртмор носила маску з чорного шовку — як бачите, вона її й тримає тут, на портреті. Її чоловік, хоча й не полюбляв карнавальних вибриків та витребеньок, волів радше пристосовуватися до дивацької моди своїх ближніх, ніж звертати на себе увагу своїм непристосовуванням.

Довга чорна кирея, величезний трьохкутний чорний капелюх і довгоноса маска з білого паперу були звичайним одягом кожного венеційського пана під час карнавалу. Лорд Гиртмор не йотів бути зауваженим, він одягався так само. Щось дивовижне й абсурдне мусіло бути у вигляді цього серйозного й понурого англійського мілорда, одягненого в уніформу блазня. "Панталон в одязі Пульчинеллі" — так назвали його між собою наші закохані, старий дивак вічної комедії, одягнений за паяца. Та цього ранку, як я вже згадував, лорд Гиртмор приїхав, як завжди, в своїй найнятій гондолі і привіз з собою свою жінку. А вона, в свою чергу, привезла в складках своєї просторої киреї невеличку шкіряну коробку, в якій, спаковані на розкішному шовку, лежали гиртморські дорогоцінності. Сидячи в невеличкій, темній кабіні гондолі, вони дивилися, як повз них пропливали церкви, багатоприбрані палаци, високі нужденні будинки. З-під його Панчової маски голос лорда Гиртмора звучав важко, повільно, спокійно.

— Високовчений отець Мартіні, — казав він, — обіцяв зробити мені честь прийти до нас на обід завтра. Я прошу тебе постаратися, щоб його прийняти з особливою уважністю.

— Будь спокійний, мій лорде, я зроблю все, як треба. — Вона ледве могла стримати сміх і хвилювання, що здіймалися в ній. Завтра в час обіду вона

буде далеко звідси — за кордоном, за Горіцією, у дорозі до Відня. Бідний старий Панталон! Та ні, вона не шкодувала його ні трохи. Все ж таки йому зоставалася вся його музика, всі його шматочки — залишки розбитого мармуру. Під киреєю вона сильніше притиснула до себе пачечку біжутерії. Яким п'янючо смішним був її секрет!

Пан Біггер склав руки і драматично притиснув їх собі до серця. Він був дуже задоволений собою. Він повернув свого довгого лисячого носа до поміщика й добродушно посміхнувся. А поміщик, зі свого боку, був цілковитою увагою.

— Отже? — спитав він.

Пан Біггер розгорнув руки й тяжко опустив їх на коліна.

— Отже, — промовив він, — гондоля під'їжджає до дверей Джіанголіні, лорд Гиртмор помагає жінці встати, вводить її у велику кімнату художника на першому поверсі й від'їжджає собі на ранній концерт Галюппі в Мізерікордії. Закохані мають добрих дві години полагодити свої останні приготування.

Як тільки Панталон від'їхав, у кімнату вскочив корисний приятель маляра, замаскований і одягнений так, як і всі інші на вулицях і каналах карнавалійної Венеції. Тут пішли обійми, стиски рук і сміх, все пішло так прекрасно, ні одне підозріння не виникло. З-під киреї леді Гиртмор з'явилася коробка біжутерії. Вона відкрила її — і посипались голосні італійські вигуки здивування й захоплення. Діаманти, перли, славні гиртморські емеральди, рубінові шпильки, діамантові сережки — вони любовно оглядали ці всі блискучі, мерехтячі речі й досвідчено перекладали з руки в руку.

— П'ятдесят тисяч секвінів щонайменше, — оцінив корисний приятель. Закохані екстатично кинулися одне одному в обійми.

Але корисний приятель перебив їм; лишалося полагодити ще декілька останніх справ. Вони мусять піти до міністерства поліції підписати свої пашпорти. О, це тільки формальність, але все одно її треба зробити. В міжчасі він піде і продасть один із діамантів леді, щоб роздобути все потрібне для подорожі.

Пан Біггер перервав розповідь, щоб запалити цигарку. Він пустив клубок диму й продовжував:

— Отож вони і вибралися, всі в масках і киреях, корисний друг в один напрямок, а художник із своєю коханкою — в другий. Ах, любов у Венеції! — пан Біггер звернув угору зір в екстазі. — Чи ви були колинебудь у Венеції і залюблені, ласкавий пане? — спитав він поміщика.

— Ніколи далі, як Дієп, — сказав поміщик, заперечливо хитнувши головою.

— Ах, тоді ви пропустили одне з найкращих переживань у житті. Ви ніколи не можете цілковито зрозуміти почуття маленької леді Гиртмор і її ху-

дожника, коли вони пропливали довгими каналами, дивлячись одне на одного крізь очні отвори в масках. Нераз, напевно, вони цілувалися — але це було б досить невігідно в масках, а скидати маски було небезпечно, бо їх могли б пізнати крізь віконця їх невеличкої кабінки. Ні, назагал, — зробив висновок пан Біггер роздумливо, — думаю, що вони задовольнялися тільки спогляданням одне одного. А у Венеції, пливучи каналом, людина може майже задовольнитися спогляданням.

Він погладив повітря рукою й затих, мовчки пихкаючи цигаркою. А коли він знову заговорив, його голос звучав тихо й рівно.

— Десь з пів години після того, як вони виїхали, до дверей Джіянголіні підплив ле гондоля і з неї вийшов чоловік у паперовій масці, закутаний у чорну кирею, з неодмінним трикутним капелюхом на голові. Він пішов нагору, до кімнати художника. Вона була порожня. З мольберта солоденько й дурновато посміхався портрет леді Гиртмор. Перед ним не стояв художник і модельський трон був не зайнятий. Довгоноса маска довго розглядалась по кімнаті з неприхованою цікавістю. Пробігаючи погляд, нарешті, зупинився на біжутерній коробці, яка стояла так, як її лишили необережні залюблені — відкритою на столі. Глибоко всажені й темно затінені за чудернацькою маскою очі довго й зосереджено дивилися на цей предмет. Довгоносий Пульчінелля, здавалося, поринув у задуму.

Кілька хвилин пізніше почувися на сходах кроки і два веселі голоси. Маскар схаменувся і став дивитися крізь вікно. За ним лунко відчинилися двері і, хмільні від хвилювання, з веселою необережністю, ускочили закохані.

— Ага, каро аміко! Вже назад? Як пішло з діамантом?

Закутана в кирею постать коло вікна не ворухнулася, Джіянголіні веселенько пятакав далі. З підписами не було ніякої мороки, ніяких питань, паспортів він мав у кишені. Могли вже від'їжджати.

Леді Гиртмор почала нестримно реготати, просто не могла спинитись.

— Що таке? — спитав Джіянголіні, сміючись теж.

— Я думала, — перехопила вона повітря між пароксизмами своєї веселости, — я думала оце про старого Панталона, як він сидить, похмурий, мов сова, і слухає, — вона мало не задихнулася, і слова вийшли різко й вимушено, так немов би вона говорила крізь сльози, — слухає старі нудні кантати старого Галюппі.

Чоловік біля вікна обернувся.

— На жаль, мадам, — сказав він, — високовчений маестро занедужав цього ранку. Концерту не було. — Він зняв маску. — І тому я дозволив собі вернутися сьогодні скорше, ніж звичайно. — Довге, сіре, без усмішки обличчя лорда Гиртмора з'явилося перед ними.

Закохані остовпіло дивились на нього, не спроможні вимовити ні слова. Леді Гиртмор притиснула рученьку до серця, воно раптом страшенно забилося, і вона відчула щось незвичайно жаске й неприємне в шлунку. Сердега Джіянголіні зблід, як

його паперова маска. Навіть у ці дні чічізбеїв та офіційних мужчин-приятелів, були знані випадки обдурених і ревних чоловіків, які не зупинялись перед вбизством. Лорд Гиртмор був беззбройний, але хто зна, яка нищівна зброя могла бути там, під його загадковою киреєю? Та лорд Гиртмор не робив нічого брутального й понижуючого. Мовчки й повільно, як він робив усе, підійшов він до стола, взяв коробку біжутерії, закрив її з найбільшою уважністю і, промовивши "Моя коробка, я гадаю", положив її собі в кишеню й вийшов. Закохані розгублено поглядали одне на одного.

Настала тиша.

— А що ж сталося далі? — спитав поміщик.

— Найнижча точка, — відповів пан Біггер, похитуючи сумовито головою. — Джіянголіні збирався втікати з 50-ма тисячами секвінів. Леді Гиртмор, після деяких роздумів, відхотілося любови в бідній хатинці. Місце жінки, як вона нарешті вирішила, було дома, біля родинних дорогоцінностей. Але ж чи побачить лорд Гиртмор справу з цієї ж точки зору? Це було питання, тривожне, неспокійне питання. Вона вирішила сама піти й дізнатися.

Вона вернулася якраз перед обідом.

— Їх найсвітліша ексцеленція чекають вас в ідальні, — сказав дворецький. Високі двері відчинилися навстіж перед нею, вона вплила маєстатично, звівши чоло високо, але з невимовним жамом у серці! Чоловік її стояв біля каміна. Він вийшов їй назустріч.

— Я вас чекав, мадам, — промовив він спокійно й повів її до столу.

Це була одинока заувага в цілому житті, що він будь-коли висловив з цього приводу. По обіді він після слугу забрати портрет зі студії. Він став частиною їхнього багажу, коли місяць пізніше вони верталися до Англії. Ця історія передавалася разом з портретом, з одного покоління в друге. Я почув її від старого приятеля родини, коли я купував цей портрет минулого року.

Пан Біггер кинув залишок цигарки у камінову решітку. Він гратулював собі за те, що так гарно розповів цю казку.

— Дуже цікаво, — сказав поміщик, — дійсно, дуже цікаво. Досить історично, ні? Такого з Неллою Гвинн або й з Анною Болен не зміг би втнути, правда ж?

Пан Біггер усміхнувся легко, віддано. Він думав про Венецію — і московську графиню, що жила в його пансіоні, про гарячі сильні пахощі, які вона вживала (вони стримували віддих після першого понюху) — там було купання на Лідо, і гондоля, і вершок будинку Салюта на тлі серпанково-го неба, що було таке ж, як і тоді, коли малював Гуарді. Як страшенно давно, як далеко було це все від тепер! Він був майже хлопчиком у той час, це була його перша велика пригода. Він здригнувся й пробудився з своєї мрії.

Поміщик говорив:

— Ну, як же, скільки ж ви хотіли б за цю картину?

Його тон був сухий, практичний, це був справний ділок до торгівлі.

— Та, — сказав пан Біггер, неохоче залишаючи московську графиню, райську Венеція 25 літ тому, — знаєте, я брав більш ніж по тисячі за менш вартісні речі. Але цю я пущу за сімсот п'ятдесят.

Поміщик засвистів.

— 750? — повторив він. — Це забагато.

— Але ж, мій пане, — заперечив пан Біггер, — ви подумайте, що за Рембрандта цих розмірів і якості вам довелось би заплатити 20 тисяч найменше. 750 — це зовсім не багато. Навпаки, це цілком мало, цінячи вартість, яку ви дістаете в цій картині. Ви ж маєте настільки добрий смак, що побачите самі, що це надзвичайно добрий кусок мистецтва.

— О, так, я не перечу цьому, — сказав поміщик. — Я тільки хочу сказати, що 750 — це багато грошей. Фю-ю! Я радий, що моя дочка трохи шкідче. Подумати, якби мені прийшлося прибирати й спальні картинами по 750 штука! — Він засміявся.

Пан Біггер і собі посміхнувся. — Ви також не забувайте, — сказав він, — що при цьому ви робите корисне підприємство. Старі венеціанські картини йдуть угору. Якби я мав трохи капіталу на боці... — двері відчинилися і білява, кучерява панна Пратт увійшла до середини.

— Пан Кравлі хоче знати, чи він міг би вас бачити, пане Біггер.

Пан Біггер насупився. — Скажіть, хай почекає, — відповів він нервово. Він кашлянув і повернувся знову до поміщика. — Якби я мав хоч трохи капіталу в резерві, я вклав би його весь у старо-венеційські картини. До останнього гроша.

Кажучи ці слова, він думав, як часто говорив він людям, що він уклав би весь свій капітал, якби його мав, у примітивізм, кубізм, негритянську скульптуру, японські гравюри...

Вкінці поміщик написав йому чек на 680.

— Прошу також прислати мені надруковану копію цієї історії, — сказав він, одягаючи капелюха. — Це буде добра річ розповідати гостям за обідом, правда? Я хотів би докладно всі подробиці.

— О, так, так, розуміється, — сказав пан Біггер,

— подробиці надзвичайно важливі.

Він провів маленького кругленького чоловічка до дверей. — Доброго ранку, доброго ранку. — Той пішов.

Високий блідий юнак з пейсиками з'явився в дверях. Його очі були темні й меланхолійні, його загальний вигляд був романтичний і в той же самий час у певній мірі жалюгідний. Це був молодий Кравлі, художник.

— Вибачте, що вам довелось чекати, — сказав пан Біггер. — В чім справа?

Пан Кравлі змішався, він завагався. Як він ненавидів робити такі речі, як оце! — Справа в тому, — сказав він нарешті, — що мені страшенно бракує грошей. Я думав, може б ви, якщо це не було б вам не вигідно, — могли б заплатити мені за ту річ, що я зробив для вас минулого разу. Мені дуже прикро дошкуляти вам у цей спосіб!

— То нічого, молодий мій друже. — Панові Біггерові стало жаль цього нещасного сотворіння, яке не зміло дати собі ради. Бідний молодий Кравлі був безпорадний, як дитя. — На скільки ми там були згодні?

— Двадцять фунтів це було, здається, — сказав пан Кравлі несміло.

Пан Біггер вииняв свій гаманець. — Я даю вам 25, — сказав він.

— О, ні, не треба, я не можу. Дякую дуже, — пан Кравлі почервонів, мов дівчина. — Я не думаю, що ви цікавились би деякими моїми пейзажами? — спитав він, посмілівши від добрячої міни пана Біггера.

— Ні, ні. Нічого власного, — пан Біггер невблаганно хитнув головою. — У модерних речах нема грошей. Але я візьму скільки завгодно оцих ваших підроблених старинних мистців. — Він постукав пальцем по гладенько намальованім плечі леді Гиртмор. — Спробуйте ще одну венеційську, — додав він. — Ця мала надзвичайний успіх.

Переклала Н. Тусюк.

Віра ВОРСКЛО

ЛЮБОВ

Кохання, друже, не цілунків чад,
Який п'янить і, мов сніжинка, тане.
І не чуттів нестримний квітопад,
Гірка сльоза, загублена в прощанні.

Любов — не дотик у зоринні рук,
Не шепіт уст жагучих і тасмних.
Це самота і шлях тортур і мук:
Образ, прокльонів. Шлях із урвищ темних.

Любов — це лег до соняшних шпилів,
Де слуха Бог життя краси сонати.
Якщо зірки ти бачиш на землі,
Твоя душа навчилася кохати.

**

Принцес і королів шукаємо ми марно
І сплнемо, вдивляючись у даль,
А мимо день пливе дзвінкий і гарний
І світиться в очах душі кришталь.

Даремна п'янь імен зірок фільмових,
Чнесь багатство, слава золота.
Чи мало щастя в приязній розмові,
Чи чесний труд не вибрана мета?

Хай інший хтось зірки знімає з неба,
Все марячи про голосні діла,
Я чар знайду в дрібних життя потребах,
В труді, щоб мить дарма не пропливла.

С. РИНДИК

ЧЕТВЕРТИЙ ВИМІР

(фейлетон)

I.

Дажбожий внук Юрко Будимир
Циклює цикл "Четвертий вимір".
Думки його в небесній млі,
А слово — мисію по дереві,
І тільки тіло на землі,
Бо держать пута тягареві
Та сповнена емоцій кров,
Що з них найбільша зем-любов.

(Лишень тому ім'я "Будимир",
Щоб вийшло нам до шмиги "ви-
мір",

Без жадних натяків на хист.
Бо Юрій — добрий клясицист,
А як свідкують побратими,
То навіть геній в царстві рими.
Хоч слово "геній" в наші дні
Занадто впало у ціні,
Ба, можна вже сказати сміло,
Катастрофально здешевіло
На тлі взаємних адорацій,
Коли я — Данте, ти — Горацій,
А спільна чарка мед-вина
Найкращий суд тобі з'єдна).

II.

Маруся, плетена коса,
Ота, що очі — небеса,
А брови — стріли туголукі,
А дві лілеї — білі руки,
Маруся ходить по землі
І любить рожі і лілеї,
І всякі квіти взагалі,
Бо всякі барви — рай для неї.
І любить музику і спів,
І дуже любить солов'їв.

Не любить тільки, як Будимир
Читає їй "Четвертий вимір",
Читає смутно, без кінця,
З трагічним виразом лица.
Маруся в хмарах не впірнає,
Бо в хмарах радості немає.

III.

Цвітуть лілеї на вікні,
Між ними пурпури гераній, —
Біленна біль і жар-вогні,
Сніги у заграві багрянній!
Маруся дивиться на цвіт,
Юрко Будимир лиш на неї,
Лихий і злий на цілий світ,
На квіти всі, на всі лілеї.

"Марусе!" шепче, та вона,
Очей не вимкнувши з вікна,

Сапфір-очей своїх веселих:
"Яка краса! Що цвіт, то келих!"
— "Оце краса?! відрік поет:
"Очей міщанський графарет
Віконних лотосів не з Ніла?"
Маруся густо счервоніла...
(Нехай пробачать небеса
Мені слова богопротивні,
Коли скажу я, що краса
Поняття наскрізь релятивне:
Ні норм, ні правил, ні ознак
І кожне око — інший смак.
Шевчук і Шерех — рідні вдачі,
Але які смаки іначі!)

IV.

Вишневий сад. Маруся. Юрій.
Маруся — радість, він понурій.
Бо хоч садок, бо хоч удвох,
Та соловейко тьох та тьох,
Отой свистун вечірнюзорий.

"Яка краса! Які мажори!"
Маруся тьохнула у тон.
— "Оце краса?! Очей шабльон?!
Оця вишневенька поеза?!"
Рубнув поет гостріше леца,
Гостріше гострого рубнув,
Аж соловейко тьох ковтнув!

Маруся, плетена коса,
Що в неї очі — небеса,
А брови — стріли туголукі,
А дві лілеї — білі руки,
Почервоніти не могла,
Бо вже була вечірня мла.

(То ясна річ, що солов'ї
Здали позиції свої,
А їх мистецтво перебрали
Далеких космосів хорали —
Гармонія небесних сфер,
Єдина музика тепер,
Що нас надхненням напуває
І в сині далі пориває.

Віда лишень, що солов'я
Могли ми чути кожну весну,
На цю ж продукцію небесну
Глухі, мов пень, і ви, і я.
Чи свисти там, чи тьохи-трелі,
Не скажуть жадні мудрагелі.
Бо мусить бути перелаз:
Матерія пружисто-рука,
Щоб через неї неба глас
Діставсь до нашого чуй-вуха.
Таний акустики закон!
Без міс пружистих тон не тон.

Нема дріжби, нема вібрацій, —
Німії і Данте, і Горацій).

V.

І знов удвох. Вода і човен.
Маруся—сміх. Він — з болю чорен.
Хоч біль солодкий, та дарма,
Терпіти більше сил нема.
"Марусе!" шепче. Знову всус.
Маруся ніжкою веслус
(Найкраще бо весло з ноги!),
І сміху повні береги.
І сонце долі має втіху,
Бо аж ізморщилось від сміху!
І все веселе, все яса:
Вода, земля і небеса.
Смутен лишень Юрко, стерничий,
І пише драму на обличчі:

Письмо палкіше, ніж палке,
Кохання — тло, страждання—дії,
А стиль — барокко палахке
З надій, ілюзій, безнадії.
А як те дійство довершив,
Отверз уста, від болю стислі,
І, мов голубці голуб сив,
Сказав усе, що мав на мислі.
І в слові тім бринів Гомер,
"О, міа Лесбіа!" і Данте,
І всі, хто в честь земних венер
Складав колись любовні ханти.

Маруся, плетена коса,
Ота, що очі — небеса,
А брови — стріли туголукі,
А дві лілеї — білі руки,
Маруся тьохнула не в тон:
"Яка нудьга! Який шабльон!
Який повтор чужої мови!
А де ж твоє глас любови?
Нащо мені Гомер, Вергілій,
Чи той Овідій, чи Проперцій?
Я хочу знати, що за біль,
Які вогні в твоєму серці!
Бо я не ласа на чуже,
Не хочу теж чужої ноші,
Отих вінків, що їх уже
Зносили Лесбії хорощі!"

І плюсь! Заплескало весло
І до причалу понесло.
І з дня того Юрко Будимир
Почав циклити "П'ятий вимір".

☪

ЗЕМЛЕЮ УКРАЇНСЬКОЮ...

Ю. Март.

УМАНЬ

Славна Умань на всю Україну. Славна не лише зеленими садками, медовим запахом липових алей у місті, не лише мальовничими околицями Міщанки, Лисої Гори, Турків та Нової Умані, навіть не чудо-парком Софієвкою, але славна понад усе своїм бурхливим часто трагічно-кривавим, та проте завжди героїчним минулим. Жадна з історичних завірюх, що впродовж віків немилосердно стрясала тілом виснаженої країни, не щадила й цього старовинного міста.

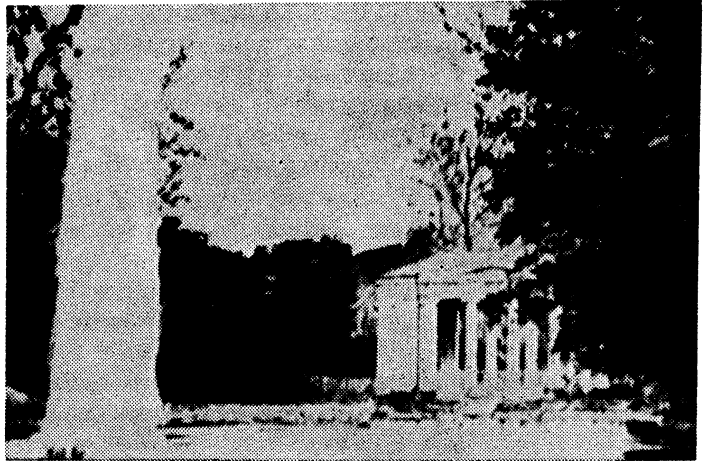
Коли дике поле заглядало порожніми зніцями смерті в саме серце України — Київ, Уманщина була відома як уманська пустиня, кордоном якої з одного боку вились Уда та Синюха, а з другого — страхозвісний Чорний шлях, шлях плундрувань, наруги та руїни, шлях, що чорною гадюкою глибоко врізався в українське тіло, задушив волю, отруїв серце, знівечив душу на довгі віки в прийдешньому. Серед цієї пустині, там де Кам'янка круто в'ється серед диких скель та густого верболозу, відважні українські піонери збудували свої перші примітивні оселі — землянки, аванпости українського ладу в дикому полі.

Це ці відважні бурдюки приборкували степ. Наче мікроскопічні острівки серед розбурханого моря кочової стихії, вони стали зухвалим викликом жорстокому степу, викликом грабіжникам-волоцюгам, польським авантюристам-протидисвітам, а понад усе — викликом людоловам номадам, викликом Чорному шляху.

Їх число було спершу занадто мале, щоб одразу покінчити з зайдами, але відвага, пригодницький дух та вогонь месництва надолужував кількість, ставши неабиякою загрозою для розгулу татарських ватаг..

Нападаючи з засідок, найчастіше при переправах, сіючи смерть серед заскоченого ворога та безслідно зникаючи, коли перевага була на боці ворога, ці сіромахи-герої стали пострахом для людоловів, надією нещасних бранців, месниками скривджених, лицарями-захисниками української віри. Всі сміливіші, кращі, в кого в жилах текла гаряча кров, ішли в степ шукати свого шастя. "або славу добути, або дома не бути". Це був сорт людей, які вміли щоденно дивитися в обличчя смерті, були готові щохвилини стати на змаг за своє життя і славу. Адже ж з-за кожного куца терновика могла задзвеніти ворожа стріла, скерована в козацьке серце, кожної хвилини могла застугоніти земля тисячами копит татарських коників, — бурдюк мусів уміти по-геройському вмєрти, але ще більше мусів уміти жити. Це була небезпечна гра, ставкою якої було життя, а нагородою лише безпека та негоди степового життя.

Степи тягнулися ген-ген аж до небосхилу, наче суцільне, райдужно-квітуче море, по якому нога в постолах ступала нечутно, мов по килимі. Адже тисячі років не торкалось рало цих

Софієвка. На передньому пляні фонтан, що б'є з пащі змія на 25 м. угору.

цілнних просторів, протягом тисячі років трави, щедро зрошені кров'ю, наче леза мечів, стреміли в небо, щоб восени лягти грубою ковдрою на стомлену в чеканні на свого володаря землю, зберігаючи незайманість чорнозему для ласкавої опіки плугатаря-українця.

Велике привілля, краса й багатство... Які ж небезпеки злякають відважні козацькі серця? Не дивно, що число бурдюків росло і множилось не по днях, а по годинах. Україна йшла походом на південь, ішла, щоб заорати своє право на землю, ішла перетяти лемешем огидну смугу Чорного шляху — і аванпостом цього наступу стала славна Умань.

У 15 ст. місто стало добре забудованим містом-фортецею. В той час уже не тільки дикий степ загрожував козацькій Україні, але наростала ще небезпечніша загроза з заходу. Ненаситна польська фаланга протягла загребущу руку в саме серце країни — Київщину. Під проводом Наливайка уманці розбивають загарбника Жолкевського на голову. Не пасуть задніх уманці й у часи визвольних війн Хмельниччини.

У 1564 р. уманці під проводом Сулими спішать на допомогу Виговському, — скрізь і завжди виявляючи відвагу і жертвенність. Але жадний героїзм одиниць не в силі заступити організованості та одностайності у здобуванні спільної мети — саме чого так бракувало тодішній Україні. І місто знову й знову попадає під владу ворога, що без жалю його руйнує. Нищівного удару місту завдали турки, коли візир Кара Мустафа після двотижневої облоги

ввірвався в місто й знищив усе населення до ноги, пограбувавши та спаливши все, що можна було пограбувати чи спалити. Це був останній гвіздок у труну цього колись важливого оборонного пункту. За одну ніч Умань став незначним провінційним містечком, яким лишився й до сьогодні. Як згадка про цю чорну подію, залишилася назва передмістя, де стояли турки — "Турки".

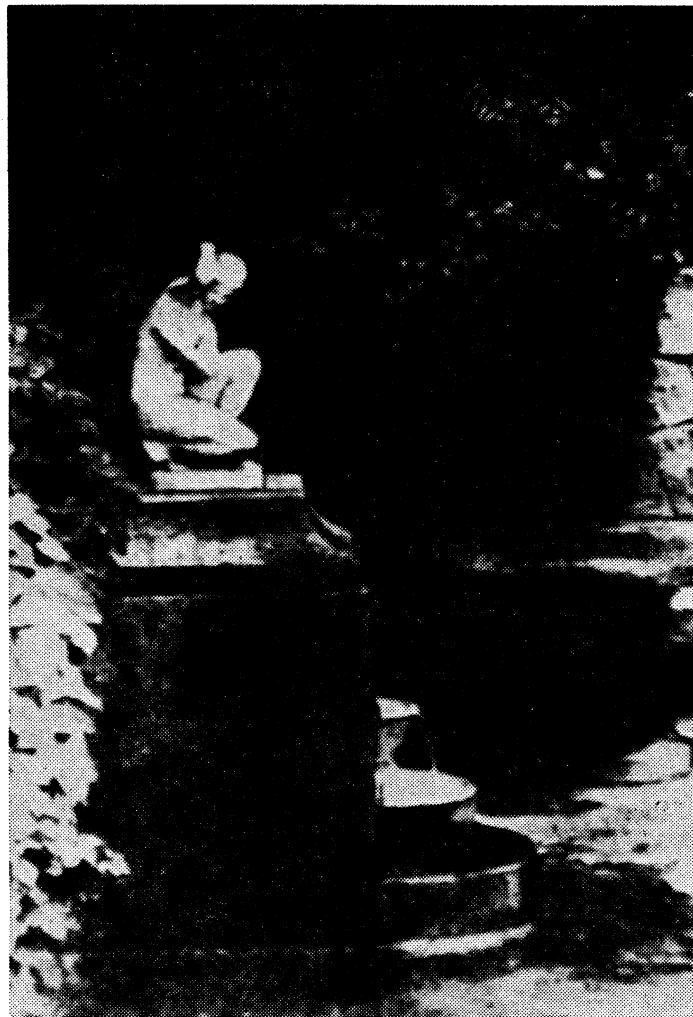
Міжусобиці та безконечні війни всіх проти всіх, коли кожне місто ставало центром і починало будувати Україну на свій провінційний лад, коли кожний полковник ставав гетьманом, несучи розбід, хаос та руїну — все це не могло не довести до повного виснаження. Тоді чужі приходили й голіруч брали хахла за чуб.

Логічною була полтавська поразка, знищення Січі, скасування гетьманату, нарешті як логічне завершення — 1945 р., коли у ведмежих обіймах опинилася ціла Україна. Російські та польські інтриги, нацькування брата на брата створенням дво- а то й більше-центровости, коли кожного полковника, що обіцяв вірно служити чужій силі, об'являлось гетьманом усієї України — не могло не довести країну до остаточної руїни.

Коли Лівобережжя ще користувалось певною долею вольностей, Правобережжя стогнало в тяжкому польському ярмі. Зокрема тяжкою була доля Уманщини. Місто, що належало Калиновським, перейшло у володіння деспотичних Потоцьких. Історія переходу не зовсім ясна, щоб не сказати пікантна. Старий Калиновський мав доньку — пусту, розбещену шляхтянку з нахилом до романтичних пригод, що були чудесною поживою любителів пікантних оповідань. Коли до батька дійшла погоска про чергову аферу, в яку був замішаний Потоцький, він поспішив видати доньку заміж, пообіцявши багатий посаг — Умань, Ямпіль та Могилів на Дністрі. Три міста за ім'я, обмін не поганий, і панна Калиновська стала панєю Мартин. Та не встигли віддзвеніти шлюбні дзвони, як пані Мартин дарує "другові" Станиславу Потоцькому місто Умань. Так Умань придбала нового господаря, а козацьке Запоріжжя "милого сусіда".

Визиск і сваволя стають нестерпні, для "бидла" був один лише засіб — канчук. Непокірним залишається єдина стежка — в ліс. Усі ліси кишать "розбійниками", що називають себе гайдамаками.

Останньою краплею, що переповнила чашу народнього терпіння, стала Барська конфедерація. Свавільна шляхта, незадоволена "ліберальною" політикою короля Понятовського, утворила конфедерацію, щоб "вогнем і мечем" вибити козацький дух. "Розбрелись конфедерати по Польщі, Волині, по Литві, по Молдованах і по Україні. Руйнували, мордували, церквами палили, а тим часом гайдамаки ножі освятили". У лісній тиші Мотронинського монастиря дозріває плян народнього повстання, провідником якого став легендарний Максим Залізняк.

Статуя Венери в одному з чарівних закутків Софіївки.

Високорослий, з русим вусом та буйним чубом, синьоокий, з усмішкою флегматичного степовика, лебединський послушник, артилерист-пушкар на Січі, очаківський купець, степовий волоцюга й рибалка, Максим уперто чекав нагоди розправити крила і здобути волю. Тепер, коли Україна клекотіла в повстаннях і бунтах, він знав, що вибила його година.

Покликав Максим — і на стогін гноблених озвалося дике поле. "Замучені руки розв'язались і кров за кров, і муки за муки..." Ріки вогню і крові потекли по Кодимі, Синюсі, Гнилому Тикачі. Упав Жаботин, уся залага якого перейшла на бік повстанців. Неначе весняна повінь, розлилася гайдамаччина. По розгромі Лисянки вся шляхта втекла до Умані.

Під Уманню, славним містом, великі кручі, Гей, помліли уманчики, запорожців ждучи...

Польський губернатор Младонович гарячково укріплював місто додатковими ровами, валами та острогами, особливо камінну ратушу в центрі міста, де була резиденція губернатора, військові склади, дім для служби та особистої охорони, гвардії егомосців, сотні польських шляхтичів. Обидві брами ратуші на місто й у

яр, у бік Бабанки, пильно чатувались вартовими на вежах та гармашами при гарматах. Уманський гарнізон, що складався з козаків, одного кінного полку (біля 2.000 шабель), набраних з селян-кріпаків Потоцького, та сотні піших (лизняків), тепер підсилений залогоми інших міст, разом нараховуючи понад вісім тисяч вояків, розташувався під Грековим лісом. Від жовтих жупанів, синіх шараварів, жовтих шапок, оторочених чорним смушком, аж рябіло в очах, здавалось — уся польська армія отаборилась біля Умані.

У розвідку назустріч гайдамакам Младанович вислав сотню під командою Івана Гонти. Ополчався Гонта й ішов проти брата, та повіяв степовий вітер, запахло чебрецем, який мати стелила в колицку, залунала пісня жайворонка, і озвалось українське серце у грудях сотника, і замість шаблі простягнув він повстанцям руку. Загомонило гаманове вухо: зрада, зрада!

Не йняв віри Младанович: — жонатий із шляхтянкою, з дітьми католиками, що ж в'язало шляхтича Гонту з "бидлом"? Та все ж він кличе Гонту назад. Не раз і не двічі задумався Гонта, до Умані їдучи. Що готує завтрашній день? Та жеребок уже кинуто. Серце знало, що щастя лише в служінні наордові, з якого виїшов, за нього і померти легше, ніж жити в розкошах, у чужій ласці з крові й поту свого народу. І Гонта йшов, затіявши гру небезпечну. Коли вернувся й попав у каземат, він знав, що вже програв — що ж мертвий сотник вдіє. Цілу ніч тягнувся допит: "Зрадив? зрадив?" — "Ні, не зрадив і не зраджу я до загибуні". Це звучало переконливо, бо це ж була правда, тільки різні речі мали на увазі Гонта і його допитувачі. І Гонту звільнено, наклепника-жида повішено. І знову гордо їде степами Гонта на сивому коні, на чолі своєї сотні.

Як та хмара, обступили гайдамаки Умань. Назустріч їм виїжджає сам Гонта. О, лихо, о, кара, не блищить у руках його шабля, а як побратим зустрічає він Максима. Разом з гайдамаками Гонти громить решту уманської залози, що лишилась вірною полякам і рушає на місто. Тяжка й кривава розгорілась битва, мєсницький ніж не знав жалю до лютого ворога. Народня стихія, вихлюпнувшись вогняною ляміною помсти, не знала меж, і жадна сила не спроможна була б її згасити. Ця жорстока нещадна стихія забрала власних синів Гонти, вирвала його серце. "Кари ляхам, кари! І карали страшно, страшно, Умань запалала".

(Закінчення в наступному числі)

ПЕРЕДПЛАЧУЙТЕ, ЧИТАЙТЕ

"МОЛОДУ УКРАЇНУ".

О. ГЕНРІ

ПРИНЦЕСА Й ПУМА

Як звичайно, без короля й королеви не обійтись. Король був страшний дідуган. Він тягав з собою шестизарядні пістолі та остроги й гукав таким могутнім голосом, що в преріях гримучі змії поспішали сховатись у свої нори під кактусами. Колись його кликали Бен Шептун. Але коли він здобув п'ятдесят тисяч акрів землі і стільки худоби, що полічити було неможливо, то його почали кликати — О'Донел, король худоби.

Королева була мєхиканка із Ларедо. Це була добра лагідна дружина, і вона потрапила навіть навчити Бена настільки притишувати голос у хаті, що від його вигуків не тріскався посуд...

Щоб уникнути образи його величності, вас на-самперед представили королю й королеві. Але вони не грають ніякої ролі в оповіданні, що його можна назвати "Розповіддю про те, як принцеса не розгубилася і як зробив дурницю лев".

Принцесою була королівська дочка Джозефа О'Донел. Від матері вона успадкувала добре серце й смагляву підтропічну красу. Від його величності Бена О'Донела — відвагу, здоровий глузд і зміння керувати людьми. Варто приїхати здалеку, щоб поглянути на таку сполуку. Галопуючи, Джозефа могла вцілити п'ять куль із шести в бляшанку з-під помідорів, розгойдану на шнурку. Годинами вона бавилася з своїм білим котеням, вбираючи його в найдивачніші одєжі. Погорджуючи олівцем, вона могла обрахувати в голові, скільки прибутку принесуть тисяча п'ятсот сорок п'ять дволіток, якщо їх продати по вісім доларів п'ятдесят центів кожну. Ранчо Еспіноза розкинулось на тридцять миль, переважно арендованої землі. Кожну тут мілью Джозефа дослідила верхи на своєму коні, її тут знали всі ковбої і були її вірними васалами.

Ріплі Гівнс, верховод однієї з ковбойських ватаг, якось побачив її й негайно вирішив увійти в королівську родину. Це не була зарозумілість. О, ні. Тоді, на землях Нюесес, людина ще була людиною. А зрештою титул "короля худоби" ще не передбачає королівської крові, — часто це окреслює, що володар цього титулу носить корону завдяки своїм блискучим здібностям викрадати худобу.

Одного разу Ріплі Гівнс поїхав верхи на ранчо "Два в'язи", щоб довідатися про загинутих одноліток. Назад він вирушив пізно, і сонце вже сідало, коли він доїхав до броду Білого Коня на річці Нюесес. Від броду до його табору було шістнадцять миль, а до ранчо Еспіноза — дванадцять. Втомлений Гівнс вирішив заночувати біля броду...

Він сів, обпершись об дерево й скрутив цигарку. З надірочної гущавини раптом долетіло гнівне розкотисте ревіння. Кінь заскакав на припоні й запорскав, почувши небезпеку. Гівнс, не припиняючи смоктати цигарку, підняв з землі свій пасок і, на всякий випадок, повернув барабан свого пістоля.

У траві побачив він порожню бляшанку з-під овочевих консерв, що її викинув якийсь мандрів-

ник... У кишені одежини, прив'язаної до сідла, він мав трохи свіжої кави. Чорна кави й цигарки, — що ще треба ковбоєві!

Швидко Гівнс роздмухав маленьке веселе багаття. Взяв бляшанку й пішов по воду. Кільканадцять кроків від берега він побачив ліворуч коня під дамським сідлом, що пасся. А біля самої води підіймалася Джозефа О'Донел. Вона саме напилася й тепер струшувала пісок з долонь. А десять ярдів від неї Гівнс побачив мекіканського лева, прихованого за листям саквісти. Його бурштинові очі блимали голодними вогниками; у шістьох футах від них можна було добачити кінець хвоста, випростаного, як у пойнтера. Хижак розхитувався на задніх лапах, як це роблять представники котячого роду перед скоком.

Гівнс вчинив, що тільки міг. Його пістоль ваявся десь у траві за тридцять п'ять ярдів. Тож з голосним криком Гівнс кинувся між лева й принцесу.

Сутичка, як пізніше оповідав Гівнс, була коротка й трохи розгублена... Він добачив смужку диму й почув два слабких постріли. Потім сто фунтів мекіканського лева гепнулися йому на голову і важко причадили його до землі. Він ще пам'ятає, як закричав: "Облиш, це не за приписами!", — потім вичовгався з-під лева, — як хробак, — з ротом, набитим травою й землею, та з великою г'улею на потилиці, — це він гепнувся об корінь в'яза. Лев лежав непорушно. Роздратований Гівнс, припускаючи підступ, погрозив левові п'ястком і крикнув: "Я ще з тобою, — почекай..." Тут він опритомнів.

Джозефа стояла та спокійно перезаряджувала тридцятивосьмикалібровий пістоль. Надзвичайної цільності в цьому випадку від неї не вимагалось, бо голова хижака була легша ціль, ніж бляшанка з-під помідорів, що гасає на кінці шнурка. На устах дівчини і в її темних очах грала зухвала посмішка. Нефортунний лицар-визволитель відчув, як провал вогнем пече його серце...

— Це ви, пане Гівнс? — запитала Джозефа своїм повільним пристрасним контральтом. — Ви мало не зіпсували мого пострілу своїм вигуком. Ви не вдарились головою, коли впали?

— О, ні, — спокійно відповів Гівнс. — Мені зовсім не боліло.

Пригнічений соромом, він витягнув з-під звіря свого чудового капелюха. Він був такий пом'ятий і подертий, ніби приготовлений спеціально для комічного виступу. Потім він став навколішки й ніжно погладив жорстоку, з розкритою пащею, голову мертвого лева.

— Відолашний старий Білл! — гірко вигукнув він.

— Що таке? — гостро запитала Джозефа.

— Ви, звичайно, не знали, панно Джозефо, — промовив Гівнс з обличчям людини, що в неї вибачливість перемагає горе. — Ви неповинні. Я намагався врятувати його, але було запізно.

— Кого врятувати?

— Та Білла. Я увесь день шукав за ним. Два роки він був улюбленцем нашого табору. Бідний старий. Він і крілика не скривдив би. Хлопці побоже-

воліють, коли довідаються. Але ви ж не знали, що він бажав лише побавитися з вами.

Чорні очі Джозефи вп'ялися в нього, та він витримав іспит, — стояв і задумливо куйовдив свої темнорусьві кучері. В його зіницях була скорбота, але найменшого докору в них не було. Джозефа здригнулася.

— Що ж поробляв тут ваш улюбленець?... Біля броду Білого Коня немає жодного табору.

— Цей розбишака ще вчора втік з табору, — не запнувшись, відповів Гівнс. — Розумієте, минулого тижня Джім Вебстер, наш конюх, приволік у табір мале щеня тер'єра. Це щеня цілком зіпсувало Біллові життя: воно ганялося за ним безперестань і годинами гризло його лапи. Щоночі, як усі лягали спати, Білл ховався від щеняти під ковдру до когонебудь із нас. Його, мабуть, охопив розпач, бо інакше він ні за що не втік би з табору. Він боявся відходити далеко.

Джозефа поглянула на труп хижака. Гівнс погладив його по страшній лапі, що її одного удару вистачило б, щоб убити відгодоване теля. Оливкове обличчя дівчини запашіло. Може, це був вияв сорому, що його відчуває справжній мисливець, що вбив невідповідну дичину. Її погляд злагіднів, а помах вій стер вираз глузливості.

— Мені прикро, — промовила вона, — але він був такий величезний і скочив так високо...

— Бідачисько зголоднів, — перебив їй Гівнс, поспішаючи боронити покійника. — Ми в таборі змушували його скакати, коли годували. Побачивши вас, він подумав, що ви дасте йому їсти.

Раптом очі Джозефи широко розкрились.

— Та ж я могла застрілити вас! Ви кинулись саме між нас, ризикуючи життям, щоб урятувати свого улюбленця. Це надзвичайно, пане Гівнс. Мені подобаються ті, що люблять тварин.

Так, тепер вона була захоплена, а з руїн прикрого закінчення виходив герой. Обличчя Гівнса було, як у почесного члена "Товариства охорони тварин".

— Я їх завжди любив, — сказав він, — собак, коней, мекіканських левів, корів, крокодилів...

— Ненавиджу крокодилів! — перебила Джозефа. — Плазуючі брудні тварини!

— Хіба ж я сказав про крокодилів? — похопився Гівнс. — Я ж, звичайно, думав про антилоп.

Сумління Джозефи штовхнуло її ще далі. Вона, з виглядом каяття, простягнула руку. В її очах блищали сльози.

— Пробачте мені, пане Гівнс. Я ж жінка і, зрозуміло, спочатку злякалася. Мені дуже шкода, що я застрілила Білла. Не уявляєте, як мені соромно. Я б цього ніколи не вчинила, якщо б знала.

Гівнс узяв її простягнену руку й тримав її доти, аж його шляхетність перемогла скорботу. Було видно, що він пробачив.

— Не говорім уже про це. Білл своїм виглядом міг налякати кожну дівчину. Я вже якось це все витолкую хлопцям.

— Так? І ви не зненавидите мене? — Джозефа довірливо підсунулася до нього. В її очах, що споглядали дуже ласкаво, було чарівне моліття. — Я

б зненавиділа вбивцю мого котенятка. З вашого боку було так відважно рятувати його, ризикуючи власним життям. Мало хто вчинив би так!

Перемога, здобута із поразки! Водевіль, що перетворився у драму! Славно, Ріплі Гівнс!

Смеркало. Звичайно, неможливо, щоб Джозефа сама їхала у садибу. Гівнс знову осідлав коня, не звертаючи уваги на докірливі його погляди, і поїхав з нею. Поруч по м'якій траві скакали вони: принцеса й людина, — що любить тварин. Запахи прерій, — плодучої землі й чудових квітів, — віяли на них солодкими повіями. Далеко на узгір'ї затаювали койоти. Лякаться не було чого! А проте...

Джозефа підїхала ближче. Її маленька рука чогось шукала. Гівнс накрив її своєю. Коні йшли крок у крок. Руки повільно стиснулись, і власниця однієї з них промовила:

— Ніколи я не лякалась. Але як страшно було б зустрінутись із справжнім левом. Відолашний Білл! Я так тішуся, що ви поїхали зі мною...

О'Донел сидів на балконі.

— Гей, Ріп! — гаркнув він. — Це ти?

— Він супроводив мене, — сказала Джозефа. — Я заблудила і спізнилася.

— Дуже вдячний, — виголосив король худоби. — Заночуй, Ріпсе, а до табору поїдеш завтра.

Та Гівнс не побажав лишатись. Він вирішив їхати далі, — у табір. На світанку треба вирядити гурт биків. Попрощався й поскакав.

Годину пізніше, коли погасли вогні, Джозефа в нічній сорочці підійшла до дверей і крикнула королеві через викладаний цеглинами коридор:

— Слухай, татку, ти пам'ятаєш того мекіканського лева, що його прозвали "Кривоухий диявол"? Того, що загриз Гонселеза, вівчаря пана Мартина, і з півсотні телят на ранчо Салада? Так ось я розраховувалася з ним сьогодні біля броду Білого Коня. Він скочив, а я всадила в нього дві кулі з мого тридцятивосьмикалібрового. Я його пізнала по його лівому вуху, яке старий Гонселез покалічив своєю ножакою. Ти й сам краще б не стрілив, татку!

— З тебе вояка! — прогримів з темряви своєї королівської опочивальні Бен Шептун.

НА ТЕМИ МОЛОДІ

ПОЛЬСЬКА МОЛОДЬ

Найбільшою несподіванкою у подіях, які розвинулися в Польщі й змінили політичне становище в країні, була роля молоді.

Коли комуністи зайняли в 1945 році Польщу, вони розраховували на молодь. "Старе покоління, — казали вони, — зіпсоване капіталізмом. Ми виховаємо нове, соціалістичне покоління". Отже, вони дали молоді різні привілеї. Разом з цим вони вчили молодь погорди до старших і погорди до минулого. Комуністи не писали про молодь інакше, як тільки: "Наша величава молодь". А по смерті Сталіна виявилось, що з тією "величавою молоддю" щось не в порядку.

Насамперед у пресі почали з'являтися голоси, що молодь хуліганська. Деякі з проявів хуліганства були зокрема цікаві: зривання стінних газет, нищення портретів, організування підозрілих товариських гуртків. Потім прийшло поважніше обвинувачення: більшість молоді цинічна. В чому ж полягав той цинізм? Ось у чому: молодь ставилась з прихованим глумом до всіх комуністичних гасел. Вона створила навіть спеціальний вислів для окреслення комуністичної пропаганди й патріотичних та загальнолюдських гасел — "дрентва мовою", тобто, засушена, мертва мова. "Дрентвою мовою" було для неї все, що не мало покриття в дійсності. Кожне урядове оказамілювання було бране під немилосердний глум.

Не тільки комуністи говорили, що молодь хуліганська, безідейна й цинічна. В це вірила також більшість старшого покоління, яка не

вміла підійти до молоді зі своїми спогадами й поняттями.

Так надійшов час відлиги після двадцятого з'їзду КПСС. І тоді трапилася дивна річ. Ця здогадно цинічна молодь, яку нібито цікавив тільки джаз, алкоголь і любов, почала рухатися політично. Молоді робітники почали говорити про перебрання фабрик робітниками, молоді журналісти почали писати нечувано сміливі статті й репортажі, студенти почали збиратися на менші й більші зустрічі та збори й пристрасно дискутувати.

У червні 1956 року вибух у Познані страйк у найбільших заводах. Натоп робітників рушив до центру міста. І тоді вийшла на вулиці молодь: робітничка, університетська, шкільна. Вона перемінила демонстрації на революцію. Познанські події стали переломовою датою, від якої сталінський уряд втратив панування над становищем. У вересні комітет партії вирішив віддати владу Гомулці. Слідом за цим советське військо вирушило в напрямку Варшави. В ці драматичні дні молодь відіграла вирішальну роль. Варшавська молодь зібралася в двох пунктах. Кільканадцять тисяч студентів зібралось в будинку політехнічного інституту, кільканадцять тисяч молодих робітників на заводах на Зерані. Було відомо, що молодь має доступ до складів зі зброєю і що на випадок вступу до столиці советського війська, молодь буде битися. Коли надійшла вістка про відхід советів та перемогу Гомулки, молодь розійшлася спокійно. Від того дня комсомол перестав існувати.

Розпалася також організація піонерів. А шкільна молодь почала вимагати навчання за кону Божого в школах. Підтримана більшістю батьків, молодь зробила такий тиск, що уряд був примушений дати згоду на плебісцит батьків. 90 відсотків батьків висловилося за викладання закону Божого, і релігія була введена майже в усіх школах.

В останньому часі у Польщі стало помітним таке суспільне явище: Почала сильно діяти комуністична молодь, об'єднана навколо журналу "По Просту". Ці молоді комуністи почали порівнювати доктрину з життям, тобто теоретичні засновки марксизму з його практичним застосуванням. Деякі з них мали можливість побувати за кордоном і порівняти, як живе людина в "соціалістичній" Польщі, а як живе вона в "батьківщині пролетаріату" на сороковому році після революції, та як живе людина на Заході в устрою "капіталістичного визиску". Вони мусяли ствердити, що американський або англійський робітник без порівняння щасливіший за робітника советського, що він має не тільки набагато вищий життєвий рівень, а й має також незрівняно більше свободи та більше впливу на владу. Вони зацікавилися західною літературою, малярством, різьбарством, архітектурою, музикою і визнали, що вони не тільки значно кращі, але й значно ближчі їм самим від советського "соцреалізму". Про все те вони між собою нишком дискутували, а далі почали говорити й голосно та друкувати свої думки в газеті "По Просту".

Спеціальністю газети стали репортажі, які без натяків описували болячки життя. Роблячи логічні висновки з теорії соціалізму, "По Просту" поставила під знак запитання всю систему комуністичного устрою. "По Просту" виступала проти придушення селян-одноосібників та проти примусової колективізації й визиску робітників за допомогою системи "норм", проти економічного централізму й державної поліції, проти цензури й зловживання влади, проти фіктивних "виборів" до народних рад на селі і в місті. Газета "По Просту" знайшла також наслідувачів. Серед них на першому місці треба назвати групу молоді познанської інтелігенції, яка видає журнал "Вібої", ще сміливіший та ширший, ніж "По Просту".

Гомулка, побачивши це все, перелякався свого дотеперішнього союзника — молоді соціалістичної інтелігенції. Він наказав редактора "По Просту" Лясоту усунути з посади, а журнал закрити. Та успіх був тільки частковий, бо впливи "По Просту" поширилися на значну частину партійної преси і на більшість молодих публіцистів.

Ідеї молоді інтелігенції, вихованої в комунізмі, яка гвалтовно критикує комуністичну дійсність, потрапляють до широких мас.

Закриття тижневика "По Просту", відповідь молоді на це демонстраціями, які тривали у Варшаві кілька днів, та дотеперішні події показують, що молодь у Польщі грає тепер передову роль у боротьбі за економічну й політичну незалежність від московського більшовизму.

В. Васютинський

Ігнаціо Сільоне

СОРОК РОКІВ СОВЕТСЬКОЇ ВЛАДИ

(Уривок з промови)

Ігнаціо Сільоне — відомий італійський письменник. Він був одним із активних учасників італійського комуністичного руху. З комунізмом порвав ще в 1929 році.

Сорок років — це довгий термін для революції (все одно, як для жінки в гарячих країнах), — це початок старості. Річниця 40-річчя большевицької революції відзначається в період розвінчання мітів. При чому, це стосується і теорії, і практики комуністичної бюрократії — советської або інтернаціональної. Створення т. зв. "червоного місяця", тобто советського супутника, нічого змінити не може. Треба згадати все, що відбулося за минулі роки — почи-

наючи від страйків у Східній Німеччині 1953 року, і кінчаючи нещадним засудженням комунізму в книзі Джіласа "Нова кляса"... Згадати познанські події, доповідь Хрущова на закритому засіданні XX з'їзду КПСС, згадати угорську революцію, позицію, яку Гомулка зайняв у Польщі, і нещодавно критику советської системи управління економікою країни, — все це показує, що становище комуністичної бюрократії тепер зовсім не таке, яким воно було в минулому, як би партійне керівництво не намагалося приховати цей факт.

У цьому процесі розвінчання мітів є одне дуже важливе. Це діяльність декількох відважних польських та югославських комуністів. Їхні аналі-

зи й висловлювання приводять до висновку, що кожна революція руйнує існуючий устрій і створює новий устрій. Через 40 років після "жовтневого" перевороту 1917 року становище в Советському Союзі дає історичне підтвердження цього висновку. Але новий устрій рідко здійснює ідеали і плани, за які боролися революціонери... Таким чином, створюються умови й потреби нових революцій. Визнати цю істину важко кожному, хто вірив у революційне відродження і перетворив це переконання у свого роду релігію, якою він керувався у власному житті. Але зрозуміти справжнє становище — це обов'язок усіх, хто не хоче жити в брехні...

Тому характер Советського Союзу позбавлений попередньої містики, можна визначити таким чином:

Перше, — советський економічний устрій — не соціалістичний. Це устрій державного капіталізму. На підставі державного капіталізму в Со-

ІТАЛІЙСЬКІ ПИСЬМЕННИКИ ПРО СОЦРЕАЛІЗМ

ветському Союзу створилася нова правляча кляса, яка має абсолютну політичну й економічну владу.

Друге, — т. зв. співкерівництво робітників у державній промисловості — це просто юридична фікція, позбавлена будь-якого конкретного змісту.

Коротше кажучи, книга Джіласа остаточно зірвала маску з советсько-го "номіналізму". Ця книга нанесла такий же удар т. зв. "формальній економічній демократії" комуністичних країн і країн т. зв. "народної демократії"... Подібний удар у свій час Маркс наніс "формальній політичній демократії" капіталістичних країн. Різниця полягає в тому, що після довгої боротьби і труднощів у капіталістичних країнах політичні свободи стали менш фіктивними, у той час, як советська "нова кляса" все ще загороджує всі шляхи до демократичного розвитку. Джілас, у своїй критиці, не милує і теперішнього югославського режиму. Джілас, колишній з головних керівників югославських партизан, сподівався, що створення робітничих рад призведе до децентралізованої, пов'язаної з умовами ринкової економіки, яка перебуватиме під безпосереднім контролем народу. Однак югославський досвід залишився досвідом тільки на папері. Та й як могло бути інакше? Децентралізована економічна система неможлива під керівництвом сильно централізованої тоталітарної партії, якою є тепер партія Тіта...

Надзвичайна нестійкість советської системи, її постійні кризи — не підлягають сумнівові. Ця система нерозривно пов'язана з брехнею: офіційно визнана ідея рівності, а насправді суспільством керує нова привілейована кляса. Цим пояснюється і той факт, що найменші тенденції до демократизації режиму в пресі, літературі й мистецтві, про які неодноразово говорив Хрущов, залишаються нездійсненими. Цензура не може бути знищена в суспільстві, яке засноване на такому явному протиріччі між теоретичними законами і справжніми фактами. Ці протиріччя характерні для кожного реакційного режиму...

Італійський щомісячний журнал "Темпо презенте" надіслав деяким відомим італійським письменникам анкету, в якій на першому місці стояло наступне питання: — "У світлі останніх політичних подій — від відлиги до угорської революції — як слід розглядати проблему реалізму?"

Автори цієї анкети мали на думці не реалізм взагалі, а так званий соціалістичний реалізм.

Один з найвідоміших італійських письменників, Альберто Моравія, у відповідь на анкету пише:

"Я завжди вважав так ваний соціалістичний реалізм за одне з численних знарядь сталінського режиму так само, як і так зване "академічне мистецтво" було знаряддям фашизму, а так зване "здорове мистецтво" — знаряддям гітлерівського режиму. Соціалістичний реалізм — це не що інше, як повчальне мистецтво з підручника для початкових шкіл, олеографія і прилизаний конформізм. Советський соціалістичний реалізм не дав ні однієї повісти, ні однієї картини, ні однієї статті, які заслуговували б уваги. Що найогидніше в цьому соціалістичному реалізмі? — запитує Альберто Моравія і тут же відповідає: — Це передусім втручання партійної бюрократії в питання мистецтва і, подруге, твердження, що за теперішніх історичних обставин мистецтво повинно бути однамітним і однобарвним.

Інший відомий італійський письменник — Еліо Вікторіні, колишній комуніст, гадає, що соціалістичний реалізм, — це зображення дійсності в переломленні політичної лінії партії". А тим часом ставлення письменника до справжнього життя повинне бути простим і щирим, без усякого переломлення".

Васко Пратоліні, автор відомої книги "Вулиця бідних полюбовників", до речі, перекладеної на російську мову, пише: "Мистець ніколи не повинен турбуватися про те, що він не погоджується ні з Богом, ні з цезарем. Він не повинен дозволити завести себе в оману оплесками і не повинен боятися самотності. Успіх не може підвищити справжньої вартості його творчості, але й тимчасове нерозуміння її не зменшує. Питання

мистецтва не підлягають критерієві політичної придатності. Того, що є в цьому мистецтві живого, достатньо самого собою, щоб принести йому славу і забезпечити признание майбутніх поколінь. Хіба може реалізм претендувати на відмову від усякого людського досвіду? Це була б справжня пустеля і смерть для мистецтва, рай для всіляких Жданових. В ділянці справжнього реалізму існують стільки різних форм мистецької творчості, скільки різних авторів. Адже Бальзак і Стендаль жили і писали свої твори в ту саму епоху. Пратоліні далі пише: "Ми повинні наполегливо повторювати наші протести проти вироку над Тібором Дері та його товаришами, що їх кинено до в'язниць в Угорщині, проти вироку над Гаріхом та його друзями, що караються у в'язницях Східної Німеччини.

Протест Пратоліні характеристичний для більшості італійських письменників і художників-комуністів. Духові спадкоємці геніїв епохи відродження — вони, звичайно, не могли бути прихильниками убогого соціалістичного реалізму.

Тому навіть у найпохмурніші роки сталінізму соціалістичний реалізм був в Італії тільки звичайним терміном на партійних зборах, і йому не пощастило пробити собі шлях до середовища письменників, які шанують свою творчість.

З цього погляду характеристичний приклад одного з найталановитіших представників молодого покоління італійських письменників прозаїка Італо Кальвіно. У своїй творчості Кальвіно, який писав повісті і новели, завжди був запеклим супротивником того, що ми звикли зв'язувати з соціалістичним реалізмом. Він брав свої теми з казок, казкою можна також назвати його останню повість "Іль бароне рампанте", за яку його ім'я включили цього року до списку кандидатів на премію Віареджіо. Два тижні тому Кальвіно вийшов з компартії. В своєму листі до партійної організації він ні разу навіть не згадав про соцреалізм, очевидно, розуміючи, що справжньому письменникові говорити про це справді не личить.

Свирид ЛОМАЧКА

ЛЮБОВ ДО БЛИЖНЬОГО

Фейлетон

Коли на перехресті двох вулиць я спинився, щоб переждати потік авт, до мене підійшов кремезний чоловік у рудому, полинялому капелюху і, здивовано розводячи руками, вигукнув:

— Свириде, голубе, це ти?

— Я, — відказав я зрезигновано, бо це був справді я, і викручуватись було б незручно. — А ти, чи ви, хто будете?

— Та невже не впізнав? — ще завзятіше скрикнув чоловік. — Я — Комаха, Грицько Комаха, твій сусід по таборі в Швайнфурті!

Ми по-дружньому обнялися. Справді дивно, що я забув Комаху, прстонароднього філософа і самогогонщика Комаху. Свого часу, коли Комаха був головним поставщиком фюарльберзької яблучної в таборі, нас в'язала сердечна дружба. Почалась вона з того, що одного разу, коли п'яний Комаха гнався з величезним кілком за своєю жінкою і вже от-от готовий був уперіщити її по голові, я підставив йому ногу. Комаха розпластався на твердому підвір'ї табору, але досить швидко отямився і сів, підгорнувши під себе ноги. Він був не так розгніваний, як здивований: хто посмів підставити ногу Комасі, семифуттовому велетневі Комасі, що його боялись навіть таборові злодії? Моя фігура, мабуть, видалась йому кумедною, бо він хвилину зачудовано дививсь на мене, міряючи поглядом від ніг до голови, а тоді якось зовсім беззлобно сказав:

— Це ти?

— Я, — признався я скромно, але на всякий випадок додав: — Жаль і сором дивитись, як заслужений громадянин Швайнфурту гониться за бабою, як той дурисвіт!

Комаха ще хвилину помовчав, а тоді, стиха кречучи від болю, підвівся і сказав:

— Знаєш, що? Пішли випить...

І ми пішли, бо відмовлялись від випивки з Комахою було куди небезпечніше, ніж підставляти йому ногу.

Комаха мешкав у віддаленому, почорнілому від дощів, бараку з вибитими вікнами. Кілька верхніх уцілілих шиб неясно пропускали денне світло, а дірки, де належало б бути нижнім шибам, Комаха старанно заткав ганчір'ям.

— Ти що, — спитав він, витираючи старими штанами стіл у своєму приміщенні, — прохвесор?

— Та, — сказав я ухильно, — вчителював колись. А тепер трохи пишу в газетах.

— Харашо, — схвалив Комаха, наливаючи мені в склянку якоїсь жовтуватої рідини. — Напиши, що всі вони мерзавці.

— Хто "вони"? — не зрозумів я.

— Ну, вобщє всі вони. Зрозумів?

— Зрозумів, — сказав я, і ми випили.

Я звернув Комашину увагу на те, що ганятися за жінкою з кілком — це феодальна звичка, яка в добу ракетних двигунів цілком перестаріла. Комаха

не вступав у суперечку, але дуже зацікавився епохою феодалізму і просив розповісти про неї докладніше. Я розповів йому про короля Артура, Дон-Кіхота, про лицарські турніри і про те, як ідучи в похід феодальні суверени, для безпеки вірності своїх жінок, замикали їх у спеціально зроблені для такої потреби кольчуги. Я не знав, наскільки ці перекази відповідали історичній правді — але Комаха цим не дуже то й цікавився. Йому сподобалась сама ідея замикання жінок у кольчуги, і він не міг нашкодуватись, що тепер не ті часи і що він не спроможний тепер придбати таку потрібну річ для своєї Параски.

Наша розмова закінчилась тим, що Комаха силоміць запхав мені в кишеню пляшку найліпшого, який він тільки мав, самогону і врочисто заявив, що віднині я можу в кредит або й зовсім безкоштовно діставати від нього самогон у кожен пору дня чи ночі.

— Ну й розказує ж, сучий син, — вихваляв мене Комаха згодом на таборовому підвір'ї. — Як по писаному!

Це сердечне іменування мене сучим сином означало, що Комаха був від мене в цілковитому захопленні.

Потім я виїхав за океан, а Комаха лишився в таборі, без видимого наміру будькуди виїжджати. І ось тепер я зустрів його в Торонті, трохи розтовстілого на канадській поживі, але такого ж добродушного, як завжди.

— Братіку, — сказав він, щиро ляснувши мене по плечі, — оце так штука! Де зустрілись! Ти що, — сказав він, хитро підморгнувши, — і тут прохвесором?

— Ет, яке там професорство, — відмахнувся я, — це ж не в таборі!

— Так, — зітхнув Комаха. — Так, як було нам у таборі, то вже, мабуть, ніде не буде... Пам'ятаєш, як ти розказував мені про хвеодалів?

— Пам'ятаю, — скривився я. У мене зовсім не було охоти починати спогади про давні дні на шумливому перехресті двох вулиць, але Комаха не виявляв ніякого наміру розходитись. Він узяв мене за рукав і, вишкіривши пні гнилих зубів, зареготав:

— Ловкі хлопці були хвеодали, га?

— А як Параска? — запитав я, щоб змінити тему.

— Параска? Ого-го, Параска! Утікла, стерва. Ще якби був дістав кольчугу, то може б не втікла, а так діло діряве. Але я маю другу жінку, трохвейну!

— Як це "трохвейну"? — здивувався я.

— А так. Трохвейну. Виграв у Пилипа Дині, може пам'ятаєш, торгував оселедцями, з третього бараку. Вони завжди сварились, так ото я й кажу: "Давай, — кажу, — Пилипе, зріжемося у підкидного дурачка! Я ставлю баверського кабана, того, що відкупив від урків із сусіднього бльоку, а ти — Гор-

РЕЦЕНЗІЯ

ВІТАМІНИ

(Микола Понеділок, Видавництво Ю. Середяка, Буенос-Айрес, 1957 рік).

Поява на нашому книжковому ринку гумористичної книжки — річ не буденна й дуже рідка. Крім відомого Ікера, що видав збірку таборових гуморесок, і метеором блиснувшого, а потім міцно замовклого Свирида Ломачки, українська еміграційна література не може похвалитися справжнім, добрим гумором. Вік бо наш не дуже життєрадісний, щедрий на трагізм, скупий на веселощі. Тим приємніший є свіжий вітер, який повіяв від нещодавно народженої у видавництві Юліана Середяка, в далекому Буенос-Айресі, книжки Миколи Понеділка, під оригінальним заголовком "Вітаміни". Вітаміни бо живлять людський організм, і так само живить його дотепне, влучне, рум'яне слово.

Микола Понеділок старається не бути епігоном чужого гумору, він шукає й знаходить власні стежки, він зачіпає, досить глибоко розоране до нього поле спостережень, і на поверхню несподівано вискакують камінчики, раніше не зауважені, дуже комічні в своїй правдивій або вигаданій ситуації.

Понеділок, насамперед, є майстром

характеристик, беззлобних, але дошкульних, таких, що й сам охарактеризований не вийде з дива. Глянь, мовляв, це ж мій портрет, а я й не думав, що він настільки від'ємний...

Перша, за порядком, гумореска ("Хамелеон") малює досить розповсюджений на еміграції тип міжнаціонального пристосування, того, що служить "і нашим і вашим". В українському середовищі він виступає, як українець, у польському, як поляк, у російському, як росіянин. І скрізь його вважають за "свого", скрізь він "пожинає лаври" успіху.

Цей Іван Посмітюха, за виразом Понеділка, "ліричний бас, а водночас драматичний тенор" є нашим спільним боляком, отим дрючком у колесі, що був поважною причиною збройних поразок, а тепер являється унікальною ганьбою нації, бо де ж ви бачили, наприклад, щоб німець був серед французів французом, а серед китайців китайцем?

Поруч характеристик політичних, ідуть характеристики загально-людські, над якими мимохіть спинишся й від душі посмієшся. Ось уривок з гуморески "Ювілей":

"Він (тобто, аранжер, — А. Г.), лише визначив деякі етапи кар'єри Дореміфасольової, зокрема, згадав Берлінську державну оперу, де вона була примадонною, і таборовий ляльковий театр, де в опері-казці "Коза і Вовк" співала арію Кози, коли її роздирає Вовк на льоду".

Хай читач на хвилинку уявить собі "арію" справжньої кози, і тоді матиме уяву про голосові дані тої "оперової" співачки.

Гумор бризкає з-під пера Понеділка не вимушено й не надумано, бо автор, очевидно, є життєрадісною людиною й розглядає всі події, великі й малі, з їх смішного боку. Ось картина з еміграційного побуту. В книгарні подружжя Бульок, на дарування американця, вибирає для нього українські платівки, які б гідно репрезентували багатство нашої музики.

"— Слухайте, візьміть "Засвістали козаченьки".

Бульчиха зацікавилась:

— А на яку ноту ті козаченьки свистати будуть?

— На добру, — силкується вмовити продавець.

Засвістали козаченьки

В похід з полуночі,

Заплакала Марусенька

Свої ясні очі.

пину. Хто виграв, того й трохвей. Ну, виграв я, і Горпина перейшла до мене. Га-га-га! — реготнув він, як з бочки. — Пішли випить!

Після того, як Марта одружилась, мені було байдуже, куди йти, і я пішов з Комахою. Дім його стояв у торговельній околиці, на вузькій вулиці, по якій гасали табунці замурзаної дітвори. Коли Комаха відчинив двері свого житла, на нас війнуло скомбінованим запахом кухні, бруду й дитячих пелюшок.

— Заходь! — врочисто запросив Комаха королівським жестом. — Не стісняйся!

Я зайшов. Горпина саме готувала вечерю. Моя поява, здавалось, не зробила на неї жодного враження.

— І де ти ходиш, сірко проклятий? — привітала вона Комаху, перемішуючи щось у каструлі дерев'яною кописткою. — Вже знов привів? — недвозначно натякнула вона на мене.

Я хотів пояснити Горпині, що я не "знов", а щойно вперше, але втрутився Комаха:

— Цить, стара, бо дістанеш по хавці!

Після такої міжподружньої увертюри я не знав, сідати мені, чи не сідати — і на всякий випадок стояв.

— Та сідай, Свириде, чого стоїш, як одоробало! — сердечно запросив Комаха. Він виїняв десь з-за

шафи пляшку саморобного вина і налив у чарки.

— Не вино, а золото — хвалив Комаха. — Ми з Горпиною днів три чавили виноград, поперевах руками, а тоді вже й ногами. Цілу бочку начавили. Все це я перецідив через панчошу, і тепер вино, як дистиліроване... Та пий, чого стісняєшся!

Мене чомусь одразу знудило. Я згадав, що маю спішну справу до художника Мороки і підхопився, як обпарений.

— Вибачте, — сказав я, швидко глянувши на годинника. — Мушу бігти, вже мушу бігти! Де тут можна схопити таксі?

— Та хоч випий, — розчаровано сказав Комаха, — а тоді вже біжи, куди хочеш! Стільки літ, так сказати, не бачились...

Але я вже зачиняв за собою двері гостинної Комашиної хати. І коли, з полегшенням зітхнувши, я крокував по запорошеному свіжим снігом тротуарі, я думав, що, мабуть, марно в протигагу євангельській любові до ближнього Ніцше видумав любов до дальнього. Мабуть, на якомусь перехресті життєвих доріг він також зустрівся із своїм Комахою. І я щойно тепер збагнув глибинний зміст вищенаведеної тези цього назагал контroversійного філософа, бо віднині і я, поза всяким сумнівом, волів любити дальнього, але ніяк не ближнього, Комаху.

— Не треба нам, — вмішується містер Булька, — жалісливого козачка. Схочемо заплакати, зайдемо до похоронного закладу й іпохлипаємо трохи. Дайте щось на веселу мелодію.

— Візьміть з "Наталки-Полтавки".

Ой, під вишнею,
Під черешнею
Стояв старий з молодюю,
Як і ягідкою.

— Та що ж тут смішного та мудрого? — невгаває Булька. — Стояв старий шкарбан з молодюю. Он на нашій стріті один мав понад вісімдесят років, уже два дзвінки з того світу отримав і женився з двадцятирічною. І мені ані тришечки не смішно. Бо знаю, коли серце грає, то розум у п'ятках спочиває. Дайте мені, прошу, класичної пісні, щоб від неї американця аж зморозило, розумієте?

Маєте щось композитора Голомазого? Того, що на десятій стріті бару тримає. Отой фабрикує наші пісні. Як вип'є чарок шість, в голові закрутиться фантазія, і він ліпить мелодії, мов вареники. Не голова, а скринька з нотами. Заграйте.

Патефон закричав:
А Варвара сіно крала,
Мотря загортала,
А Параска горбатая
На варті стояла.

Бульки проясніли.

— А хто ж це співає? — питає Бульчиха. — Жінка чи чоловік?

— Хіба не чуєш? — сердиться чоловік. — Жінка співає. Але змінює голос, щоб не було скучно. Спочатку затягує сопраном, потім переходить на тенора, а в кінці — на розбитого баса. А які слова гарні!"

В еміграційних умовах за гумористичними сюжетами далеко ходити не треба. Життя "пересаджених рослин" є своєрідною пародією на життя аборигенів. "Пересаджені" наслідують і копіюють оточення, при чому іноді перевершують його в негативних рисах. Так, істиною є, що "новосвітня" людина більш матеріалістична, ніж європейська. Бізнес — на першому пляні, бізнес не дає спокою всім прошаркам суспільства.

М. Понеділок умисне шаржує цю прикмету, переносить її до ділянки почуттів. У гуморесці "Сантиментальний вальс" хлопець закохався в дівчину і...

"Одного дня Іван сказав:

— Мері, я хочу завтра з твоїм батьком говорити. Моє серце опухло від переживань. Хочу одружитися з тобою.

Мері обняла міцно Івана.

— Приходь не завтра, голубе, а післязавтра. Ми завтра переїжджаємо на нове помешкання.

Іван здивовано поглянув на Мері.

— Продасте власний будинок?

— То не наш, а татового брата.

Іван зблід.

— А крамниця?

— Теж братова.

— А гараж, авто?

— Братові.

Іван підскочив до своєї любові Мері і на всю широчінь Центрального парку закричав:

— Рятуйте мою душу! Чого ж ти раніш емені цього не сказала? Промарнував цілий місяць. Так щастя було близько і — лопнуло. Чого витріщила очі на мене? Повірила в байки про любов? Знаєш ти, що таке любов? Любов — це чудовий дім, телевізія, авто першої класи, добреkonto в банку. О!!!"

Гарна гумореска "Містер телефон", де місцевий дон-Жуан і одночасно неперевершений брехун Гуща нібито має близьке знайомство з примадоннами й ловиться на тому, що балакає з ними через вилучений телефон.

У "Проклятих сусідах" дотепно показано дрібну жіночу помсту, коли ображені жінки давали від імени сусідки оголошення про продаж нею меблів, про бажання знайти "друга життя" (за наявності чоловіка) і т.д.

Можна сказати, що майже всі гуморески М. Понеділка, створені на

3 ВЕСЕЛОГО СВІТУ

НЕБАГАТОСЛОВНИЙ КУЛІДЖ

Під час урядування президента Куліджа, група мешканців Європи, які закінчили коледж в Амгерст, попрохала його прислати їм телеграму на обід об'єднання колишніх студентів Амгерст у Мадриді.

Коли церемоніймайстер повідомив про одержання телеграми від президента США, на обіді вибухли бурхливі оплески і гості відсунули стільці, повернулися до стола оратора.

Він прочитав наступну телеграму: "Вітаю. Калвін Кулідж".

**

Президент Кулідж якось відвідав розкішну оранжерію в маєтку Дю Понта в Лонгвуд Гарденс (Пенсільванія).

Вид екзотичних овочів, подиву гідних кактусів і орхідей не викликав ні одного слова мовчазного президента.

Увійшовши у вологу кімнату з тропічними деревами, Кулідж довго роздивлявся, потім з цікавістю зауважив: "А, банани".

НЕВИХОВАНИЙ

Міністер Талейран був довго Наполеонові незамінним, хоча імператор позаочі завжди гудив його.

Під час одного прийняття Наполеон облив його цілою зливою докторів. Талейран мовчав. Коли Наполеон закінчив і, повернувшись до нього спиною, почав відходити,

Талейран голосно сказав:

— Ви чули, панове? Як шкода, що така велика людина одержала дуже погане виховання!

"БІЛІЙ ЛЮДИНІ БРАКУЄ КЛЕПКИ В ГОЛОВІ"

Оклагомський часопис "Фармер-Стокмен" проголосив конкурс на найкращий нарис. Згаданий часопис умістив дві фотографії: на одній — фермерська хата майже в руїні, на другій — поле, знищене ерозією (розмите водами й зруйноване вітрами). Нарис, що на нього проголошено конкурс, мав бути коментарем до обох фотографій. Першу нагороду одержав індіанець з місцевості Черокі. Нагороджений нарис звучить так:

"Обидві фотографії показують, що білій людині бракує клепки в голові. Робить велику хату. Оре навіть горби. Вода розмие. Вітер знищить ґрунт. Уся трава пропала, і ні в чому дитини покласти. Нічим воза прикрити. Ні свині, ні збіжжя, ні сіна, ні коня. Індіанець не оре. Береже траву. Буйвол їсть її. Індіанець їсть буйвола. Іде собі та зробить халупку. Також моккасини. Індіанець не робить тераси. Не робить греблі. Завжди їсть. Не ганяється за роботою. Не вертиться. Не прохає допомоги. Найвищий Дух робить траву. Індіанець не псує траву. Індіанець не псує нічого. Білій людині бракує клепки в голові".

грунті нашої еміграційної дійсності, цікаві, повнокровні, відзначаються тонкою спостережливістю автора й непересічним умінням узагальнити, типізувати випадкові явища.

Тепер переходимо до гуморесок "потойбічних", тобто з підсоветського життя. Тут також зустрічаємо перлинки, дарма що автор давно відірвався від своєї батьківщини й орієнтується в обставинах її існування лише на підставі пресових інформацій. До таких в даліх гуморесок належить, приміром, "Добробут Дьомки Стріхи", де закордонним кореспондентам показували тимчасово вдекоровану колгоспницьку садибу.

"На сьогодні, Дьомо, нанесемо тобі відер і ряден. Причепуримо всі кімнати. Доставимо електричне приладдя, їжу, срібний посуд, навіть килими на долівці будуть ваятися. Он як. У хлів худоби наведемо, так що буде, Дьомо, чим перед капіталістами похвалитися".

У гуморесці "Говорить Київ" М. Понеділок досягає надзвичайної сили іронії.

"— Любі земляки, я, Степан Галушка, маю щастя говорити до вас з власного подвір'я. Ви, мабуть, чуєте, як принадно, заманливо шумить мій вишневий садок"...

І далі:

"— Ось тільки вслухайтесь, як тьохкають соловейки. Чуєте їхні небесні мелодії? Кожний по-своєму, один сумовито, інший весело, жартівливо..."

Два дядьки-бородачі, почервонівши від натуги, тьохкали — один на мотив "Ой, не ходи, Грицю", а інший у ритм пісні "Дам лиха закаблукам, закаблукам лиха дам".

І знов Галушка. Оповідас про клуню зі збіжжям, про комору з городиною і садовиною, і врешті доходить до курника.

— Я розвів сотню курей і качок. Ви, може, чуєте, який у моєму курнику гамір? Чи не приємно?

Той, що з портфелем, не встиг піднести руку: як збоку три артисти навипередки закудкудакали і загельготали. До них підійшов ще четвертий, що за індику мусів голос подавати. Законцертували..."

Однак, поруч доброго, бодай, шаржованого матеріялу, є в "потойбіч-

них" гуморесках прикрі зриви. Загальне правило вчить: фантазія завжди мусить бути схожою на правду, тобто, переконувати, що "так може бути". І ми, повіривши в декорування колгоспницької садиби, аж ніяк не можемо повірити в те, що колгоспники ліпили для своєї виставки гарбузи, кавуни, вишні і навіть курячі яйця з... глини.

"— Перед вами, — з'ясовує голова колгоспу, — правдиві черешні мічуринського сорту. Цей сорт зветься "Краплі Сталіна". Ростуть у нас на землі й під землею.

Делегат із Самбірщини вкинув "Крапню Сталіна" між зуби і... пожував. І не своїм голосом як вересне!

— Що ви зробили?! — закричав голова колгоспу. — Чи ви здуріли — їсти черешні? Таж ви сконаєте, не вернувшись додому.

Делегати зацікавилися.

Представниця з Рави Руської поцікавилася:

А в чому, власне, справа, пане-товаришу?

— В чому? Черешні зроблені з глини.

— З якої глини?

— З тієї, що хати мажуть. З жовтої".

І хто повірить також, що колгоспниці західньої й східньої України, бодай, лишившись на самоті, поза очима й вухами, колгоспного начальства, співали такої пісні:

Кремлівські дипломати

Вміють шкуру дра-дра-драгоцінну нашу берегти.

Або:

Ми колгоспи маєм,

З голоду здиха-здиха-здихалися ми буржуїв.

Ні, це вже не шарж, а безкритичне ставлення автора до того, як можна писати й як не можна.

До невдалих належить і гумореска "Будинок відпочинку", хоч і нагороджена третьою премією на конкурсі "Мітли".

Той, хто був свого часу в якомусь будинку відпочинку, навіть під час найбільшої харчової скрути в Україні, знає, що "легкого супу з мандруючими кукурудзяними крупинками" й "дезинфекційного для кишок чаю з жовтим пісковим цукром" там ніколи не було. Навколишній народ міг голодувати, але будинок відпочинку (державна інституція) натовмість мав цілком порядний харч і зовсім непереконливо звучить запев-

нення автора, що колгоспник Степан підживлявся там привезеними з дому сухарями.

Взагалі, мусів бути більше критичний і з боку автора, і з боку видавця підбір гуморесок. Частину з них можна було б безболісно усунути, і від того книжка лише виграла б. Те ж, що деякі гуморески друкувалися в журналах, а тепер увійшли в збірку, не є хибною. Журнал живе один день, аж поки його прочитають, а книжка зберігається постійно, і це законне право автора — подбати про те, щоб його розкидані скрізь твори потрапили в одне місце й таким чином збереглися.

Загалом, поява "Вітамінів" абсолютно позитивне явище. Книжка добра, книжка розумна, до того ж, гарно оформлена стараннями видавця й широко відомого українського графіка Бориса Крюкова.

"Вітаміни" належать до тих книжок, які приносять чималу користь людям, показуючи хибні сторони життя, навчаючи їх розпізнавати легким, приємним гумором очищаючи сирій буденний настрій сучасної людини.

А. Галан.

Ми не зовсім розділяємо погляд Шановного Автора ні збірку гуморесок М. Понеділка "Вітаміни". На нашу думку, збірка має низку серйозних хиб, головною з яких є те, що автор гуморесок, намагаючись з усіх сил розсмішити читача, вдається до дешевих естрадних засобів, заставляє своїх героїв говорити якоюсь неприродною, дубовою мовою, ставить їх у штучні, неправдоподібні навіть у советських обставинах ситуації — і тим самим робить дійових осіб книги майже поголовно прищелепуватими. Дивовижно безграмотна й порожня, як на такого назагал культурного автора як Юрій Тис, передмова до книжки. Наша дружня порада М. Понеділкові — не шукати за всяку ціну неглибокого зовнішнього ефекту, за яким, власного, нічого немає і який нічого не приносить справжньому письменникові, а старатися поглибити свій гумор, зробити так, щоб за кожним дотепом була прониклива серйозна думка, ідея, а не порожнє зубоскальство. Зразків такого гумору в західній літературі скільки хочеш — досить згадати імена Вольтера, Бернарда Шоу, Т. Честертон, О. Генрі, Марка Твейна та ін. Редакція.

ОДУМІВСЬКІ БУДНІ**МОЛОДЬ ПРАЦЮЄ**

У грудні минулого року відбулися загальні збори Філії ОДУМ-у в Нью-Йорку. Існування й діяльність цієї філії демократичної української молоді має особливе значення тому, що Нью-Йорк є осідком Центрального Комітету та Головної Управи ОДУМ-у в США, а також тому, що Нью-Йорк є осідком централь всіх українських установа та організацій.

Із згаданого стає зрозумілим, що на філію припадає праця не тільки серед своєї одумівської громади, а так само філія повинна брати участь у діяльності цілої української спільноти в цьому місті. Частина членів нью-йоркської філії входить до складу Центрального Комітету та Головної Управи ОДУМ-у, а також є членами управ інших українських суспільних організацій. Таким чином на частину членів припадає ряд обов'язків і чималий тягар праці. Щоб мати повну уяву про членство філії, треба додати, що більшість членства є переважно студіююча молодь, більша частина якої, за мінімальними винятками, рівночасно вчиться і працює для свого матеріального забезпечення. Не дивлячись на те, ця молодь робить громадську роботу та вирізняється своєю активністю і діяльністю на різних відтинках нашого суспільного життя.

На згаданих загальних зборах члени філії зібралися для того, щоб підсумувати діяльність філії, обмінятися думками та накреслити й устійнити план роботи на майбутнє. Голова уступаючої Управи колега В. Гречків подав докладний звіт з діяльності Управи на протязі цілого року. За цей час було влаштовано декілька доповідей та екскурсій, організовано товариські вечори та забави й пікніки, філія брала активну участь у влаштуванні пікніку для шкільної молоді та літнього табору для Юного ОДУМ-у; була активним учасником у відсвяткуванні бою під Крутами, свята, що було організоване усіма молодечими організаціями міста Нью-Йорку, та в організуван-

ні і проведенні Фестивалю Молоді тими самими молодечими організаціями. Найменше раз на місяць відбувалися сіддини членів та засідання Управи філії. Праця філії, безперечно, провадилася у великій мірі разом з вищими керівними органами ОДУМ-у, і ця тісна співпраця є запорукою дальших успіхів у майбутньому. Я не маю наміру докладно зупинятися на діяльності філії, бо це потребувало б більше місця. Слід лише відмітити, що філія разом з Головною Управою проробила значну роботу. Можна сказати, що вона гідно справляється зі своїми обов'язками. Але вона, як і інші філії, має труднощі в праці. Річ у тому, що частина членів філії перевантажена роботою у вищих органах ОДУМ-у та працею по інших громадських організаціях і таким чином не має достатньо часу, щоб приділити більшу увагу філії. Це з одного боку. А з другого — зауважується байдужість поодиноких членів до праці в своїй молодечій організації. І цьому питанню члени філії приділяють особливу увагу, бо свідомі того, що не гучні збори чи блискучі заяви впливають на формування людини, а самокритика, самовиховна праця, доповнення себе через обмін думками, у гурті, де всі шукають, сумніваються і мислять. А це вже багато. І з цим треба рахуватися, бо в цей спосіб виховується не автомат, а людина дії і думки. Ми не приховуємо факту, що колосальну роботу виконує великий гурт людей, тоді як інші намагаються уникати її, не приходити на зібрання чи навіть занедбувати свої обов'язки щодо організації. Проти такого стану Управа філії боролася довший час. Вона вважала, що слід позбавляти членства таких осіб. Нижчепідписаний завжди пропонував ліберальніші способи розв'язки цих питань, бо ж він вірить, що людина не може замкнутися в "саму себе" з тих природних міркувань, що вона є суспільним створінням і її місце в громаді. І останнє слово, безперечно, залишається за тими особами, хто останньо не виявив себе у цій

вужчій громаді, що називається філією.

Треба також зазначити, що філія при меншому гурті діяльних осіб проробила велику працю, бо серед цього гурту людей панує почуття відповідальності та товариська солідарність. Такою активною постановою треба відзначитися й надалі. І таким способом можна зробити багато більше, ніж дехто з песимістів уявляє.

Усі питання, які порушено на зборах, не давали, може, готових і остаточних розв'язок, але вони давали стимул думати над ними. І новообрана Управа, яку очолив колега П. Крамаренко, в складі: М. Кулій, А. Новіцька, Г. Краснів, М. Захарченко, В. Гайдук та І. Замнятий, при всебічній допомозі Головної Управи та всього членства зможе успішно виконати свої обов'язки. Докладний план праці нової Управи обговориться й устійниться на найближчих зборах. Спільно з Головною Управою філія повинна почати розбудову юнацького відділу, бо минулорічна праця Виховної Ради та одумівських діячів запевнює успіх і в цій досить новій ділянці праці ОДУМ-у. Також повинні приділити більше уваги утриманню й розбудові єдиного журналу демократичної молоді — "Молода Україна". Кожний член філії повинен стати, якщо донині не є, передплатником свого журналу та приєднати бодай одного нового передплатника з-поза членів філії.

Перед нашою одумівською організацією цілий ряд завдань, наприклад, видати необхідну літературу тощо, але вони потребують для здійснення не тільки відданої праці, а також і фінансів. Тому потрібно, щоб філії дбали за мобілізацію фінансів для своїх вищих органів. Усе можна зробити, коли ми будемо енергійнішими, активнішими та вділятимемо увагу й час роботі у своїй молодечій організації.

Цих декілька думок я подав з нагоди згаданих угорі зборів. Так, молодь працює. Філія в Нью-Йорку провадить належну роботу. Тепер вона готується до праці в новому 1958 році. Майбутня праця перед нею — і лишається лише побажати їй дальших успіхів у цій праці.

Є. Ф.ко.

НАШІ ВТРАТИ

ЮРІЙ ВАСИЛЬОВИЧ СЕНЬКО

Сл. п. Юрій Васильович Сенько нар. 27 квітня 1913 року в с. Буримці Ічнянського р-ну (біля Прилук) на Чернігівщині в старо-козацькій родині з національними традиціями й звичаями.

Батько його був хліборобом, кооперативним діячем, у війську інтендантом, і загинув у визвольній боротьбі, коли Юрієві було всього шість років.

Учився Юрій Васильович у Пискаха на Ізюмщині, де 1929 року закінчив 7-літку, а 1933 р. закінчив Ічнянський Зоотехнікум.

Зоотехніком працював один рік, бо, мавши нахил до педагогічної діяльності, в 1934 р. вступив до Лубенського Учительського Інституту, в якому скінчив два курси. Закінчену педагогічну освіту здобув у Харківському Державному Педагогічному Інституті, року 1939-го.

Учителював з 1936 року й до німецької окупації у середніх школах Пирятина на Полтавщині.

Ще студентом він захопився археологією, етнографією та фольклором. Займався описом історичних, церковних та інших пам'яток Пирятинщини та Прилущчини, записував у місцевого населення історичні й побутові пісні, народні обряди, розповіді й анекдоти. Працював за інструкціями та вказівками ВУАН, надсилаючи до неї зібраний матеріал.

Цю діяльність збирача народної творчості, обрядів і звичаїв продовжував і під час другої світової війни та на еміграції.

Під час війни при відступі більшовицьких армій був охоплений як резервіст і разом з тисячами беззбройних людських резервів та худоби був вивезений "у глѹб країни", але Лубенсько-Оржицьке оточення дало йому змогу повернутись через тиждень додому, уникнувши німецького полону.

За німецької окупації Юрій Васильович став організатором філії Українського Червоного Хреста і своєю працею, виїздами до таборів військово-полонених домогся звільнення багатьох українців з німецького полону. А пізніше, коли німці заборонили діяльність Українського Червоного

Хреста, він працював у "Просвіті" та в редакції місцевої газети.

Восени 1943 р., евакуйований німцями, опинився на лісорозробці в Альпах, в Австрії, а по війні в таборі ДП в Авгсбурзі.

Брав активну участь у громадському житті табору, зокрема в організації Селянської Спілки, УНДС, Національної Гвардії, працював у Музеї-Архіві УВАН та видавництві "Наше Життя".

Для підвищення знань і одержання докторату вступив до Українського Вільного Університету в Мюнхені на філософічний факультет, обравши вужчим своїм фахом археологію, і до виїзду в США скінчив 8 семестрів.

Ще в Німеччині 1946 р. одружився з Мартою Полянською, вихователкою дитячого садка, і 1949 р. з дружиною переїхав до США, оселившись в Трентоні, Н. Дж. У 1951 р. народилася в них донечка Наталя.

У США, працюючи на фізичній роботі, не залишав і своєї фахової праці, співпрацював з УВАН як науковий співробітник і голова філії фундації в Трентоні.

Був діяльним членом багатьох організацій і товариств.

Два роки тому, в 1955 р. вмерла його дружина Марта, і ця невіджапувана втрата лягла на нього й осиротілу донку Наталочку важким тягарем.

Але відданий піклуванню й вихованню своєї донечки, він і далі не припиняв своєї громадсько-корисної діяльності українського патріота.

Продовжував співпрацю з УВАН, був одним з основоположників Українського Військово-Історичного Інституту в США та ніс на собі обов'язок ученого секретаря Інституту, був культурно-освітнім референтом парафіяльної управи й завідувачем парафіяльної школи св. Юрія Переможця в Трентоні, керівником гуртка Юного ОДУМ-у при цій школі та членом Виховної Ради при Головній Управі ОДУМ-у в США.

Юрій Васильович був також діяльним журналістом, дописував до багатьох газет і журналів у США та за кордоном. Одна з його праць — це розвідка з археології "Городища Полянської землі та історія їх вивчення", надрукована в "Українському Православному Календарі" за 1957 рік.

У друку його праця "Руйнування церков у підсоветській Україні" (в-во Української Православної Церкви у США).

З фольклорних праць Ю. В. Сенка видано такі збірки: "Штани латані в клітку — виконуєм п'ятилітку" (в-во "Перемога"), "Народні приповідки-частівки про національну визвольну боротьбу 1917-1921 рр. (в-во "Перемога") та "Підсоветські анекдоти" (в-во "Перемога").

Незакінчені праці: "Українські військові пісні в територіальних частинах Червоної армії", "Коліїщина" та багато інших розпочатих праць.

Свої обов'язки Юрій Васильович завжди сумлінно й своєчасно. Всюди вносив він свіжу енергію та завзяття, притаманну йому товарицькості та веселість вдачі. Особливо як виховник приділяв він багато уваги праці з молоддю й з дітьми, дбаючи про їх національне й релігійно-моральне виховання.

Минулорічний фестиваль самодіяльності парафіяльних шкіл та гуртків Юного ОДУМ-у, а також організація відпочинкового дитячого табору в Українському Селі відбулися з його активною участю, як одного з організаторів.

Це далеко не повний перелік його діяльності на ниві української культури та виховання підростаючого українського покоління.

Жаль стискає серце, що такого

ВІСТІ З ПОНЕВОЛЕНОЇ БАТЬКІВЩИНИ

ЩО ПРИХОВУЄТЬСЯ ЗА ПРОПАГАНДОЮ ЛЕНІНСЬКОЇ ДРУЖБИ НАРОДІВ

Газета "Радянська освіта" вихваляє ленінську дружбу народів. Вона пише: "Одним з найбільших завоювань соціалістичної революції в нашій країні є дружба рівноправних суверенних націй". — Супроти цього ми кажемо: ленінське гасло дружби народів, це канчук у руках партії, яким вона б'є кожного, хто пробує виступити проти глибоко антинародної "національної політики" КПСС.

Вже довгий час спостерігаємо розпачливий спротив української культурної еліти проти того, що сьогодні є головним інструментом так званої ленінської національної політики, — проти советської русифікації України. Ще за Сталіна КПСС накинута Україні таку політику і вже понад чверть сторіччя провадить її далі. Подібну політику партія застосовує і в інших неросійських республіках, а в РСФСР застосовує її супроти десяткох мільйонів українського населення.

Сьогодні Україну заливає повільно пропаганди про ленінську дружбу народів. Це один із тих інструментів терору, яким КПСС намагається заглушити кожний голос протесту проти примусової русифікації нашого народу. Разом з тим, це один із засобів камуфляжу. Бо т. зв. ленінська національна політика належить до найбільше засекречених ділянок у злочинній роботі КПСС. Візьміть такий приклад: про Совет-

енергійного, в розквіті сил і здібностей, його забрала від нас нагла невмолна смерть, що сталась 20 листопада 1957 р. на 44 році життя.

І тепер 6-річна донечка залишилась круглою сиротою на руках своїх родичів.

Поховано його на українському православному цвинтарі 23 листопада 1957 р. при великій участі його друзів, знайомих та рідних, що впровадили його тілні останки в талеку дорогу.

Похований він поруч зі своєю дружиною Мартою.

Нехай чужа, але гостинна земля буде йому легкою!

Вічна Йому Пам'ять!

ський Союз партія завжди говорить як про "багатонаціональну державу". Але протягом 30 років вона старанно засекречує всі дані, які стосуються національної статистики. Одним із таких засобів маскування є тактика партійного керівництва: демонстративно засуджувати русифікацію царську, щоб тим легше було проводити русифікацію советську. Не зважаючи на всі зусилля партії маскувати свою русифікаційну політику, советська русифікація — факт такий очевидний, що про неї говорить сьогодні весь світ.

В Українській ССР, де, за виявами казенної пропаганди, ніби панує "суверенна нація" українська, — українську мову зведено на підрядне, упосліджене становище всюди, за винятком одної ділянки пропаганди,

проти української книжки вже чверть сторіччя провадиться організований саботаж великодержавницьких шовіністів із центру;

середнє шкільництво значною мірою русифіковане, фахове і високе шкільництво майже повністю русифіковане, а ніби в суверенній державі українського народу випускник української десятирічки має гірші шанси вступити до університету, ніж випускник російської;

театр, кіно, радіо, грамофон, преса в Україні стали засобом советської русифікації нашого народу; навіть пісня українська, якої за найчорнішої реакції царських часів ніхто не смів рушити, стала жертвою комуністичного насильства, щоб служити партійній політиці советської русифікації.

А що вже говорити про всі вищі форми плекання національної культури! Маємо на увазі наукове мовознавство, українознавство, переклади з чужих літератур, словники, наукову термінологію, заходи для зберігання культурних надбань минулих сторіч. Все це — занедбана пустеля духового життя України.

СОВЕТСЬКА САТИРА НЕ МОЖЕ БУТИ САМОСТІЙНА

Іван Дзюба в статті "Проблематика нашої сатири", що надрукована в червневому числі журналу "Дніпро", пише дослівно таке: "Ще кілька років тому літературна критика (слі-

дом за читачем) скаржилась, що у нас нема справжньої бойової сатири. У кожній сатиричній збірці, в кожному сатиричному журналі автори змущуються з остогидлих читачеві козлів відпущення: з невдахи голови колгоспу чи бригадира, із "зава" якоїсь місцевої промислової артілі, що влаштував на роботу в установі всю свою родину, з підлеглого, який на угоду начальству щохвилини міняє свою думку про певні речі, з "придзигльованки", яка після закінчення інституту не їде працювати за призначенням, а "в кіоску чисту воду продає". І так далі й тому подібне.

Іван Дзюба називає сучасні беззубі сміховинки "натугою на сатиру". І це цілком правильно. Сатири у властивому розумінні цього слова в сучасній підсоветській літературі нема. І її там не може бути, бо сатирик не має права самостійно й вільно досліджувати життя, дошукуватися істинних причин зла, об'єктивно розглядати факти людської недолі й бідування, показувати трагізм буденщини, як вияв суспільних закономірностей цієї протинародної системи.

"Творчість" молодшого покоління українських сатириків і гумористів, таких як Сергій Воскресенко, Степан Олійник, Дмитро Білоус та інших, можна окреслити клясичним щедрінським виразом — "примітально к подлості". Два прапороносці справжньої сатири — Остап Вишня і Михайло Зощенко, що не пристосувалися до підлості, — заплатили дорогу ціну каторги й анатемі. Соціалістичний реалізм справляв перемогу, але сатира, справжня бойова сатира, була вбита раз і назавжди.

СЬОГОДНІШНІЙ ЛЬВІВ

Поляк, що перед його репатріацією до Советського Союзу жив у Львові, і тепер, повертаючись із заслання до Польщі, знову деякий час побував у цьому найбільшому місті Західної України, розповідає про свої враження та ті обставини, в яких живе сьогоднішнє населення міста:

"Колишній вигляд Львова із сьогоднішнім виглядом цього міста не має взагалі нічого спільного. Місто,

в порівнянні до його передвоєнного часу або в порівнянні до Москви, виглядає сьогодні чистішим. Руїн з часу війни, як спалених або розвалених будинків, у центрі міста майже не видно. Все виглядає відбудовано й відремонтовано, і то навіть частково у стилі часу.

Що стосується церков, а головню католицьких, то майже всі вони, — можна сказати 90%, — закриті. З православних церков відчинено лише три, в яких відбуваються Богослуження. В загальному, однак, таке складається враження, що релігійне життя у Львові перестало існувати.

Так само дуже змінився за останніх 12 років і склад населення цього міста. За офіційними даними Уряду, живе тут 50% українців та 40% осіб, які приїхали з Советського Союзу. Поляків живе всього лише 10%, а жидів в офіційній статистиці взагалі не вказується, — вони занесені в рубрику "росіянин".

Кожний з чужинців, хто заїде до Львова, дуже легко може спостерегти, що відносини між росіянами та українцями досить погані. Наставлення українців до росіян цілком оправдане й зрозуміле, коли взяти під увагу, що московська політика забороняє українцям плекати їхні національні та культурні традиції. Всюди заведено так, що українське населення в найбільшій мірі є лише робочою силою по підприємствах, а в урядових установах їм дозволяється працювати тільки на найнижчих посадах. Після приходу большевиків колишня львівська інтелігенція мусіла була зголоситися до спеціального реєстру, а згодом була депортована на Сибір. Така сама доля спіткала і поляків, що жили у Львові. Останнього часу частині депортованої української інтелігенції пощастило повернутись додому. В розмові з цими знедоленими людьми відчувається зовсім одверта зневага супроти російської окупації...

Польської мови на вулицях Львова майже не чути. Більшість перебуваючих у місті поляків, щоб не звертати на себе уваги міліційних органів, старається говорити по-російському або по-українському. Довголітні польські мешканці Львова, яким пощастило сховатись від советських депортацій, мають сьогодні лише одне-єдине бажання — якнайскорше повернутись на свою рід-

ну, польську, батьківщину. А про польське минуле Львова згадує сьогодні лише одинокий пам'ятник Міцкевича, що перебув усі воєнні розрухи без ушкодження".

ШПИГУНЬКА ШКОЛА У ВІННИЦІ

Німецький часопис "Донау Кур'єр" нещодавно помістив статтю Карла Ромбергена, написану на підставі зібраного від західних пресових служб матеріалу, про советську школу шпигунів у Вінниці. За твердженням згаданого часопису, в цій школі більшовики тренують шпигунів, які мають бути згодом перекинуті на Захід, особливо у США.

У шпигунській школі навчаються найздібніші й найдовіреніші студенти з різних університетів ССРСР. Насамперед вони мусять вивчити бездоганно англійську мову і найбільш поширений у США діалект. Майбутні шпигуни живуть у вінницькій школі. Вони вивчають історію США на підставі оригінальних американських джерел, без ніякої пропагандивної домішки.

Як інформує німецький часопис, "студенти" у Вінниці мусять, наприклад, докладно знати, як замовляється телефоном у Бостоні квитки в кіно, вивчають навіть таблицю змагань найважливіших американських бейзболівських дружин, обізнаються з приватними обставинами життя американських фільмових зірок, дискутують про американську зовнішню і внутрішню політику з точки погляду пересічного американського громадянина, одним словом, в теорії і практиці засвоюють спосіб і стиль "американського життя".

Для цього керівництво школи влаштувало у Вінниці спеціальний "справді американський" дім, ресторан, навіть тексаський бар. У ресторани й барі майбутні шпигуни можуть дістати таку саму їжу й напої, як донебудь у Сан Франціско чи Чикаго. У розпорядженні шпигунів є кіно з голівудськими фільмами, крамниця з одягом, приладдям до голення, мають теж змогу жувати гуму. Вихованці вінницької школи мусять також вивчати правила їзди на американський спосіб та керувати американськими автами. Виховання доведене до прецизности, щоб такий майбутній "американець" не зрадився навіть найменшою дрібничкою, коли йому доведеться виступати в США у ролі якогось "диплома-

та" чи звичайного "американського громадянина".

Єдиним справді советсько-московським у "американському містечку" у Вінниці є високий плит з колючого дроту, який герметично замикає доступ до шпигунської школи іншим мешканцям Вінниці. Німецький журналіст твердить, що тепер студентів у шпигунському університеті у Вінниці є, за відомостями західньої таємної розвідки, від 1.000 до 1.300 осіб.

ВИХІД ПИСЬМЕННИКІВ З ПОЛЬСЬКОЇ КОМПАРТІЇ

Газета "Нью-Йорк Таймс" повідомила про подробиці виходу з партії ряду відомих польських письменників. Чотири письменники — Анджеевський, Яструнь, Жулавський та Херц — заявили, що виходять з польської компартії на знак протесту проти того, що перше число нового літературного журналу "Європа" було заборонене цензурою. Всі четверо належали до складу редакційної колегії цього нового журналу, перший номер якого мав вийти 1 листопада.

Журнал мав ознайомити читачів із зразками сучасної європейської літератури, від якої польська інтелігенція відрізана. Редакція сподівалась мати своїми співпрацівниками відомих письменників і поетів Західньої Європи, а також деяких європейських письменників - комуністів.

Редакція одержала дозвіл на видання журналу від польського державного видавництва. Однак, коли текст першого числа був надісланий на цензуру, він був заборонений без визначення причин. Представники партійних кіл посягають заборону журналу "Європа" тим, що його перше число було спрямоване проти соціалістичного реалізму.

Цими днями з партії вийшов також і відомий письменник Станіслав Дигат. Ідуть чутки про вихід з партії і письменника Адама Важики, автора відомої "Поєми для дорослих".

Провідного одумівського діяча, бувш. голову Головної Управи ОД-УМ-у Канади ВАДИМА ВАКУЛОВСЬКОГО й активну одумівку РАЙСУ ЗЕМСЬКУ з нагоди їх одруження вітають та бажають щасливого подружнього життя

Редакція та Адміністрація
"Молодої України".

Наша дискусія

ГОЛОС ПЕРЕСТОРОГИ

Не звужуймо горизонтів! — висловлюємо остерогу у відповідь на статті проф. Г. Гордієнка, поміщені в двох органах нашої преси ("Український Прометей" з 28.11 1957 р. і "Молода Україна" ч. 41 за жовтень-листопад 1957 р.) під тим самим заголовком "Українська молодь в Америці" та проголошений лист в радіоавдиції ім. В. Блавацького в дискусії на тему молоді. При вступі до своїх медитацій у статті в "Українському Прометей" автор насміхається з певним сарказмом над трагізмом псевда в дискусії згаданої радіоавдиції "Голос вопіючого в пустині", чим уже сам потверджує слухність і оправданість такого псевда. Вислухавши голос проф. Гордієнка, хотілося б ось що сказати читачам його статей: на нашу думку, не можна починати роздумів над нашою молоддю від ствердження, що між батьками і дітьми існують вічні і незмінні антагонізми, бо в такому випадку може послідовно виникнути думка, що між батьками і дітьми немає ніякого духового зв'язку, вслід за тим нема традиції, значить і духового ґрунту, при чому може видатись сумнівною й сама потреба такого зв'язку.

Далі автор досить відважно апробує американізацію нашої молоді. Було б це ще не так зле, якби нам було ясно, що автор має на увазі позитивні властивості американської молоді, до яких наша молодь приподібнюється, хоча він і згадує пізніше, наприклад, про її героїв під час воєнних подій. Нам, однак, не вказано на здогадні джерела того героїзму, зате згадується у примірливо-му тоні хуліганські риси цієї молоді, що напевно, як такі, не могли зродити героїзму, при цьому вказується також наполегливо на американський матеріальний добробут. Через те читачеві чи дискусіантові хочеться уточнити, яку американізацію апробує автор і яку б можна було апробувати, дивлячись з української національної точки зору. Перед нами зарисовується картина часто бачена в американській дійсності у різних варіантах: молоді хлопці вдягнені в строкаті куртки, на зразок тих, що в арлекінів, розкинулись у йвіальних позах перед гримучою

телевізією, при чому ноги цих глядачів закинені високо — то на столи, то на спинки крісел, так що рівень їхніх голів нижчий, ніж рівень ніг (що знаменне і в переносному сенсі). З-поза плечей цих юнаків визирають різко підмальовані очі їхніх приятельок, які пригортаються до молодих сибаритів. На вулиці під вікнами стоять їхні "кари", якими вони ось-ось помчать зі свистом та вигуками на перегони, — до якоїсь бари... Нам ясно, що якщо наша молодь американізується по вищезарисованому шкідливі, то це жалюгідне й болюче. Можемо тоді сказати, що вона по-рабськи попала в полон того добробуту.

Однак такою, і тільки такою, американську молодь можуть бачити лише ті, які поза деталями не додають цілоти, коли деталі надто вразили зір, притемнили зариси головних контурів. За словами М. Гоґоля, красу й величність храму можна бачити тільки відступивши від нього, тоді деталі прикрас на капітелях не затьмарюють зору й мислі. Відступивши від деталей, ми побачимо Америку, як щось велике й сильне, з логікою основних форм і ліній, ми збагнемо, що вона не базується виключно на блисках сьогодення, а що постійно й наполегливо впоює в душі своєї молоді думку про її зв'язок з ґрунтом, а саме з культурою англосаксонського світу, що так чи інакше була коліскою нової американської культури, джерелом блискавичних злетів її цивілізації. От хоча б узяти серію науково-популярних статей і мемуарів в одному з центральних журналів Америки "Лайф" під наголовком "Англомовні народи", де виявляються культурні здобутки й заповіти батьків та дідів сьогоденної Америки, чи згадати б патріархальну традицію американського "Дня подяки", чи святкування в честь Колумба, Вашингтона, Лінкольна чи Френкліна, чи величний День Матері.

Крім тих згаданих виразних негативів і ясних позитивів, є ще в Америці чимало випадків парадоксального змішання понять і вартостей: чи не вражає нас, наприклад, надмір дисгармонійної муринської стилізованої музики поруч з могутніми

тонами й піднесеним настроєм американського гімну? Парадоксом є також узаконнене безділля чи хуліганство чималої частини молоді під претекстом "свободи", поєднане з ризиками плеканого духа справжньої свободи в його найкращих формах. Є ще більше таких дивних і сумних явищ у цій країні. Однак ми самі є вже свідком того поштовху з центру до відсвіження і очищення атмосфери, до відсунення в тінь тих нездорових проявів життя суспільства, того оголеного життєвого матеріалізму в тому, що американську молодь закликають до жертвенності в ім'я безпеки країни, до глибоких наполегливих студій, до переміни телевізійних програм і т. п.

Як же дивно в обличчі тих фактів виглядаємо ми, коли в нашій короткозорості не добираємо тих зворотів духу часу і самі штовхаємо нашу молодь ще глибше в той духово чужий для нас, зматеріалізований та зманеризований світ, апробуючи американізацію на базах зовнішнього матеріального добробуту і його невідлучних аксесуарів — поверховності, манірності, врешті морального упадку. Чи не краще було б, якщо вже не з власного почину, то за прикладом передових американських кол — цієї чужої, але шляхетної еліти — зупинити ту частину нашої молоді, що котиться по похилій площі вниз, в обійми матеріального і тільки матеріального світу, — і вказати їй на ті світлі традиції її ж батьків і дідів на її справжній духовій батьківщині — Україні. Вони ж теж колись втішались молодістю й любили радість життя, та часто-густо не мали її і в убожестві та недостатках краці з них однак плекали ті духові надбання, які стали фактичною основою нашого сучасного "я", нашим духовим документом чи метрикою нашого походження. Чи не краще б нашій молоді зупинитися на тому ґрунті, що забарвлений героїзмом і духовими перемогами, і поглянути відти ген далеко на обрії життя тут у вільному світі. Може, побачить тоді вона — наша українська молодь, не молодь українського походження (не важно де вона роджена), — там свої цілі, збагне призначення свого покоління, може, знайде вона тоді й золоте зерно американського добробуту, а не полову з нього. Тоді буде вона повними пригорщами черпати його —

добробут той, не з розбещеності і морального бруду більшості телевізійних програм і не з багатства витівок американської продукції, а з того освяченого духа свободи, тут, на вільній землі. Тоді недоречним буде вже культивування пересічності от такого собі "нормального" українчика, такого як усі, бо всім було б уже ясно, що українці мусять і можуть з себе дати більше, бо за ними не стоїть, як за іншими націями, держава з правною і політичною охороною, бо українці всього і всюди мусять добитись самі. Тоді не спочивали б ми так легко на лаврах, якими ми самі себе виправдуємо, по суті нічого не довершивши ні для поневоленої батьківщини, ні для її молоді в екзилі. Ми б тоді разом з іншою молоддю змагалися за все нові і нові позиції в самотньому реальному і непроминальному світі духової культури. Тоді б ми побачили, що те, що ми з молоддю опинилися в догідних обставинах, це ні не наша заслуга, ні не наш осяг, що це само по собі суцільне ніщо, бо ж нас тут жменька, а решта нації там — в Україні, чи в Сибірі, а вони ж цього добробуту не мають. Ми тільки тоді виправдаємо наше користування цими благами, коли своїми осягами докажемо нашу вартість, коли зуміємо використати ці зовнішні явища для справжнього росту українського імені в світі, для збагачення його духового капіталу в усіх ділянках життя, культури, мистецтва, науки. Тим і вимагається від нас багато, що наша традиція нам багато дала, що ми славних батьків діти і тим, що ми маємо фактичну матеріальну спроможність в добробуті і в свободі діяти і творити. В цьому проявиться ідейність нашої молоді, і не треба для цього аж "старокраєвого бунтарства й підкидання летючок" — за словами автора.

А ідейність це не іграшка, це суть життя цілих поколінь, що для ідеї живуть і за ідею гинуть. Автор статей відважився однак на насміх з неї — хоч би з геройських днів галицького листопада, нібито теж жалкуючи за участю босяків і батарей в ньому. А галицька молодь склала тоді в нерівному змагу великий іспит зрілості і платила за нього дорогою — кров'ю і життям. Чи не та ж галицька молодь у формаціях Січових Стрільців ішла в бій за соборну Україну, до Києва, і свідомо горнула під прапори УНР.

Ідеї, не іграшки віддзеркалюються і в літературі, колишній і сучасній, в більше і менше талановитих творах. Дозвольмо ж нашої молоді самій у процесі читання рішати про те, які твори української літератури промовляють до неї живим і невмирущим словом, і не відганяймо її від нашої літературної скарбниці скептичними фразами про нашу псевдолітературну творчість. Бо якщо ми самі будемо штовхати ту молодь нашим авторитетним словом у чужий нам духово світ, то неоправданим буде наше сподівання на те, що чомусь та молодь піде колись в Україну й буде українською. Про такий поворот на рідні землі мріють і інші народи, тільки для здійснення такої ідеї вживають інших засобів. Якщо ж кінцевою ціллю всіх народів є свобода й свободне життя, на що налякає і автор статей, то даремно тоді знецінювати подвиги в боротьбі за свободу і таких народів, як поляки і мадяри, які в історичному процесі були нашими ворогами. Підкреслення нами їхніх героїчних виступів в ім'я свободи є ще вимовніши мосудом поневолення інших народів їхніми батьками чи братами.

Певна поверховість, а з тим і легковажність характеризує вислови й паралелі автора згаданих статей, а це небезпечно, коли торкаються вони сфери духа. От хоч би іронічна згадка автора про І. Вишенського, яку, на нашу думку, краще було б оминати. Іван Франко збагнув своєю геніяльною проникливістю у світі старця Божого на Атон-горі. В жаду трагізм екзилу того великого гучних молитвах і писаннях того аскета і биль, і сила, і любов, і докір; із цих писань не одному з нас пригодилося би зачерпнути снаги до бою за кращі й ясніші світи, за широкі обрії!.

Д-р Наталія Іщук-Пазуняк

Вельмишановний Пане Редакторе!

Користаючи з Вашого запрошення взяти участь у дискусії над питанням української молоді в Америці, дозволю собі висловити свою думку.

У першу чергу мої зауваження щодо листа в цій справі проф. Гаврила Гордієнка в 41-му ч. "Молодої України".

Що питання молоді американської взагалі, а української зокре-

ма, є важливим — про це свідчать часто проводжувані анкети, творення науково-педагогічних комісій при університетах та відгуки в пресі визначних і компетентних у цьому питанні осіб. Брак ідейності й великий матеріалізм — це загальновідомі сьогодні відомі прикмети, якими характеризується американська, втім числі й українська молодь. І коли 13-го жовтня м. р. пані Дичківна і Зейкань в українській радіоавдіції виступили з такими твердженнями — то це не було нічим новим, а лише пригадкою і повторенням того, про що пишеться в американській пресі, говориться у радіо й телевізії сьогоднішньої молоді. Очевидна річ, не можна цього узагальнювати, тут мається на увазі тільки певний відсоток молоді, що однак своєю пропорцією збуджує виправдане занепокоєння серед старшого громадянства. Виною цього є сукупність тих усіх чинників, обставин, оточення, матеріального добробуту, особистої свободи — серед яких живе молода людина, а також і професори з подібними до п. Гордієнкових поглядами на цю справу.

Журнал "МУ" присвячений у першу чергу молоді — тому поміщення листа п. Гордієнка треба вважати недоцільним — навіть у рямцях дискусії. Я не входжу в міркування, наскільки звання професора уповноважує п. Гордієнка до того, щоб молодих людей, які й без того у своїй ідейності стоять на бездоріжжі, ще більше підштовхувати в прірву. Зупинюся лише над нелогічністю й неясністю думок шановного професора.

З листа п. Гордієнка тяжко збагнути, про яку саме молодь він пише — про американців українського походження, чи про українців, які силою обставин опинилися в Америці. У першому випадку треба відіслати професора до тих англійських джерел, у яких ці справи обговорюються і шукається виходу з цього жалюгідного стану. Але через те, що в кінці свого листа п. Гордієнко висловлює надію на поворот на Рідні Землі — треба думати, що він має на увазі українську молодь, яка мала б зберегти свої національні прикмети.

Пан Гордієнко каже: "Нема проти кого бунтуватися, нема проти кого підкидати негальські летючки, одним словом, нема де та як

виявити свою ідейність". На його думку, ідейність можна виявляти тільки тоді, коли є "окупаційний режим". Українська молодь в Америці такого "щастя" позбавлена, а тому брак ідейності цілковито виправданий. Ці слова професора говорять самі за себе, коментарів не потрібно, отже не потрібна й сама дискусія. Що таке ідейність та як її виявляти в американських обставинах, п. професор може довідатися від першого-ліпшого студента — активного члена Студентської Громади.

Щодо другого питання порушеного в листі, себто матеріалістичності української молоді, то п. Гордієнко згідно з матеріалістичним вченням каже, що "ідейність кожної молоді по цілому світі спрямована... на здобуття праці, хліба, пристойного людського приміщення. А далі йдуть авто, телевізори і т. д." Все це молодь в Америці має, а тому: геть з ідейністю! Чи міг би професор вяснити, в ім'я чого польська молодь в Америці вступала в армію Галлера? Очевидно, не для того, щоб вибороти собі в Галичині кращу долю від тієї, що мала в Америці. На думку професора, ідейності немає, не може

ЛИСТУВАННЯ РЕДАКЦІЇ:

Ів. Сен-ко, Трентон, США. — З уваги на те, що спеціального різдвяного числа ми не мали змоги в цьому році видати, статтю про Свят-вечір повернемо.

Єл. Трост-ка, Ліма, США. — Фотографію використати не зможемо.

М. Пон-ок, Нью-Йорк, США. — Оповідання надто довге для "М. у.". Були б раді одержати від Вас щось сконденсованіше, з гострішою дією.

І. Пов-ко, Неварк, США. — Матеріал надійшов запізно для цього числа. Можливо використаємо в черговому. Пишіть!

Ф. Ос-ко, Вінніпег, Канада. — Використаємо в черговому числі.

А. С-ко, Ошава, Канада. — До друку покищо не надається.

Г. Кальм., Трентон, США. — Матеріал на цю тему вже маємо.

Є. Бір, США. — Використаємо в черговому числі. Привіт!

Б. Цибульський, Франція. — Кольпортажем не своїх видань не займаємося. Книжку вишлемо.

І. Пав-к, Ошава, Канада. — Матеріал одержали. Напишемо листа.

бути й не потрібно. "Вишенський був лише один", — а тому — хай живе долар!

Пан Гордієнко вважає, що американський матеріалізм не шкодить українській ідейності? Цікаво, про яку ідейність тут мова — на початку листа її потребу взагалі відкидалось. Свої висновки професор намагається підсилити навіть історичними фактами, розвиваючи думку, що в 1918 році можна було втримати Львів в українських руках, але, на жаль, серед нашої молоді мало було батарей, босяків. Натомість американці із своїми босяками під час останньої війни дали багато прикладів героїства. Це дійсно щось нове як в історії України, так і Америки. Та коли вже говорити про героїство, то не пошкодило б професорові прочитати в нашій історії щось про Крути й Базар, там можна знайти також численні випадки і персонального героїства. Перемагати всі армії світу — це ще не значить виявляти героїство; можна зазнавати поразок і бути героєм.

І нарешті проф. Гордієнко звертається з порадою до української молоді черпати знання "людського духу з цілого світу" з англійської літератури — мовляв, українська література — це тільки псевдолітература. Звідки це таке авторитетне твердження? Чи не має воно якогось відношення до одного характеристичного факту. Вистачить узяти в руки будь-яку американську енциклопедію і знайти в ній слово "Україна", щоб довідатися, що це південна частина Росії. Кілька років тому в Бостонському університеті проведено серед студентів українського походження анкету, в якій було питання: "Чи Ви за самостійну українську державу?" Виявилось, що лише малий відсоток був "за" — а решта студентів, мабуть, не читала "української псевдолітератури", а черпала свої знання про Україну "зі світових скарбниць" в англійській мові.

Питання молоді, її виховання, ідейності, матеріалістичності тощо — це незвичайно важливі й актуальні питання. Ними займаються визначні педагоги, вчені та професори університетів. В українській спільноті ці питання ще складніші тим, що наша молодь — зокрема студентство, має інші й вищі зав-

дання, ніж молодь, що живе у власній, або має власну державу. Дуже часто те, що позитивне для молоді одної національності, може бути негативне й згубне для іншої.

Хтось з істориків сказав, що теперішність будується на підставах минулого, а це промощує шлях у майбутнє. Тому знання нашою молоддю нашого минулого повинно бути передумовою виконання ідейної конструктивно-творчої праці, для якої вона покликана.

Вплив оточення, добробут, відірвання і брак зв'язку з Рідним Краєм створюють незвичайно несприятливі умови для виховання національно свідомої молоді. Наші молодечі товариства, студентські громади, різні семінари, зустрічі з громадянством, конгреси, з'їзди тощо — це те, завдяки чому наша молодь зберігає свою ідейність. Добрі книжки з українознавства, літні табори з відповідною програмою, активна участь у національних святах, українська пісня, театр, українські радіо- й теле-програми повинні хоч частинно заступити втрачений зв'язок з Батьківщиною. Помимо наших найкращих зусиль, ми не можемо перешкодити процесові асиміляції, але ми можемо його сповільнити й обмежити.

Дуже мало серед наших молодих людей знають українську історію й літературу. Опитування виявило, що тільки деякі з них читали Шевченка, Грушевського, а в перекладі Франка і Багряного. Це і є брак ідейності в молоді. За стан, який маємо сьогодні, в першу чергу відповідальне старше громадянство, а радше різні його верстви, від родини почавши.

Ми прекрасно знаємо, який стан нашої молоді; усвідомлюємо небезпечність цього стану. Про це зайво багато говорити. Інша річ, як вийти з цього стану, якими способами й методами зацепити нашій молоді ідейність, щоб вона дійсно залишилась українською. В цьому напрямку, на мою думку, повинна йти дискусія в "МУ", в якій радо візьму участь. **Роман РИЧОК**

ПОЖЕРТВИ НА ПРЕСОВИЙ ФОНД:

О. Лисківська, Дітройт — — \$1.00
 А. Нестеренко, Рочестер — — \$2.00
 І. Михайличенко, Гвелф — — \$2.00
 М. Павлон, Дітройт — — — \$1.00
 Л. Король, Дітройт — — — \$0.50